

**TÜRKİYEDE KREDİ KARTLARININ
ENFLASYON ÜZERİNE ETKİSİ**

**M.Can YARDIMCI
(Yüksek Lisans Tezi)
Eskişehir-2006**

TÜRKİYEDE KREDİ KARTLARININ ENFLASYON ÜZERİNE ETKİSİ

M.Can YARDIMCI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İktisat Anabilim Dalı

Danışman: Yrd.Doç.Dr.Zeynep ERDİNÇ

Eskişehir

Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

2006

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZÜ

TÜRKİYEDE KREDİ KARTLARININ ENFLASYON ÜZERİNE ETKİSİ

M.Can YARDIMCI

İktisat Anabilim Dalı- Yüksek Lisans

Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006

Danışman: Yrd.Doç.Dr.Zeynep ERDİNÇ

Eski insanlarla günümüzdeki insanların yaşamlarına baktığımız zaman, günümüzdeki insanların çok daha şanslı olduğunu söyleyebiliriz. Teknoloji, iletişim ve tıp alanındaki gelişmeler buna en güzel örneklerdir. Kredi kartları da günümüz insanına büyük kolaylıklar sağlamakta, günlük yaşamı daha kolay hale getirmektedir.

Enflasyon, ekonomilerde istenmeyen bir durum olmasına rağmen karşılaşılan bir durumdur. Gelişmiş ülkelerde daha az oranlarda görülmekle beraber zaman zaman bazı ülkelerde daha şiddetli olarak görülmüştür. Türkiye’de son iki üç yılı saymazsak üç haneli enflasyonları uzun sayılabilecek zamanlar yaşamışızdır.

Birinci bölümde, genel olarak kredi kartları hakkında bilgi verilmiştir. Kredi kartlarının gelişimine bakılmış, finansal yenileşme sürecindeki etkileri incelenmiştir.

İkinci bölümde ise, ülkemizde kredi kartlarının gelişimine bakılmıştır. Ayrıca kredi kartı sistemleri, kredi kartının taraflar açısından kullanılması değerlendirilmiş ve kredi kartının hukuki temelleri incelenmiştir.

Üçüncü bölümde ise kredi kartlarıyla yapılan harcamaların enflasyon üzerindeki etkilerine ayrılmıştır. İlk olarak kredi kartı harcamalarıyla enflasyon oranı arasındaki nedensellik ilişkisi incelenmiştir. Kredi kartı harcamaları ve enflasyon arasındaki ilişkinin yönü Granger nedensellik testi ile incelenmiştir. Kredi kartıyla yapılan harcamaların enflasyon oranını etkilediği sonucuna varılmıştır. İkinci olarak ise enflasyon ve kredi kartı harcamaları arasındaki ilişki hata düzeltme modeli (error correction model) kullanılarak incelenmiştir. Bu analizden elde edilen bulgular kredi kartı kullanımının enflasyon üzerinde anlamlı bir etkisinin olduğunu göstermektedir.

ABSTRACT

If we compare the lives of the people of the past and the present, we can say that the modern man is lucky. Developments in the fields of technology, communication and medicine are good examples for this. Credit cards also provide comfort and make the daily life easier.

Inflation is an undesired but common situation. Inflation in the developed countries can be seen at low rates but occasionally it has drastic rates in some countries. If we do not consider the last three years in Turkey, we have lived for a long time with three-digit inflation rates.

In the first part, some information about credit cards is given. Development of the credit cards and their impact on the financial renewal process has been analyzed.

In the second part, development of the credit cards in Turkey has been studied. In addition, credit card systems, usage of credit card for both parties and legal basis for credit cards have been evaluated.

The third part is devoted to the impact of the consumption expenditures with credit cards on inflation. First, the causality between the consumption expenditures with credit cards and inflation is investigated. Granger Causality test is utilized to analyze the direction of the causality relationship between the consumption expenditures with credit cards and inflation. It is concluded that the consumption with credit cards affects inflation rates. Second, the relationship between inflation and the consumption expenditures with credit cards is analyzed using an error correction model. The findings from this analysis show that there exist a significant relationship between inflation and the consumption expenditures with credit cards.

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

M.Can YARDIMCI'nın "*Türkiyede Kredi Kartlarının Enflasyon Üzerine Etkisi*" başlıklı tezi .././2006 tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca, İktisat Anabilim Dalında, Yüksek Lisans Tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

İmza

Yrd.Doç.Dr.Zeynep ERDİNÇ (Tez Danışmanı) :.....

Üye :.....

Üye :.....

Prof. Dr.Nurhan AYDIN
Anadolu Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ÖNSÖZ

Nasıl ki kanser hastalığının onlarca çeşidi var ise enflasyonunda pek çok çeşidi vardır. Bu çalışmada, bu sebeplerden biri olarak gördüğümüz kredi kartlarının üzerine büyütecimizi çevirmiş bulunuyoruz.

Kredi kartlarının hayatımızı kolaylaştırdığı bir gerçektir. Paranın taşıma zahmetini ortadan kaldırdığı gibi çalınma riskini de yok eder. Kredi kartı sistemi gelişmiş ülkelerde ödeme (alışverişlere aracılık etme) özelliği oldukça fazladır. Ülkemizde de gerek kredi kartı sayının gerekse kredi kartıyla yapılan harcamaların her geçen gün arttığını söyleyebiliriz. Kredi Kartı Kanunu ve Bankalararası Kart Merkezi sistemin işleyişini kolaylaştırmıştır.

Tezin hazırlanması esnasında bana her açıdan yol gösteren ve yardımlarını esirgemeyen sayın Prof.Dr. Kemal YILDIRIM'a, Yrd.Doç.Dr. Zeynep ERDİNÇ'e, bana güç veren eşim Dr.Figen YARDIMCI'ya ve oğlum Can Berk YARDIMCI'ya teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZÜ	ii
ABSTRACT.....	iii
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI.....	iv
ÖNSÖZ	v
ÖZGEÇMİŞ	vi
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL OLARAK KREDİ KARTLARI

1. KREDİ KARTLARI.....	2
1.1. Kredi Kartı Tanımı.....	2
1.2. Kredi Kartı İle İlgili Tanımlar.....	2
1.2.1. Alacak Belgesi.....	2
1.2.2. Imprinter	3
1.2.3. POS Cihazı	3
1.2.4. Kart Hamili.....	3
1.2.5. Kart Çıkaran Kuruluş (Issuer).....	4
1.2.6. Nakit Ödeme Belgesi.....	4
1.2.7. Kartlı Sistem Kuruluşu.....	4
1.2.8. Üye İşyeri.....	5
1.2.9. Banka Kartı	5
1.2.10. Provizyon(Otorizasyon).....	5
1.2.11. Satış Belgesi	6

1.2.12. Şifre (PIN).....	6
2. KREDİ KARTLARININ GELİŞİMİ.....	6
2.1. Kredi Kartlarının Dünyadaki Gelişimi.....	6
2.2. Kredi Kartlarının Türkiye'deki Gelişimi.....	8
3. FİNANSAL YENİLEŞME SÜRECİ VE KREDİ KARTLARI.....	9
3.1. Finansal Yenilikler	9
3.2. Enflasyon Ve Faiz Oranlarındaki Dalgalanmaların Artması.....	10
3.2.1. Değişken Oranlı Borç Araçlarının Ortaya Çıkışı.....	11
3.2.2. Finansal Piyasalarda Vadeli İşlem Piyasalarının Ortaya Çıkışı ve Teknolojide Meydana Gelen Değişmeler.....	11
3.2.2.1. Yasal Düzenlemeler.....	11
3.2.2.2. Teknolojik Gelişmeler.....	12
3.2.2.3. Kredi Kartları.....	12
3.2.2.4. Finansal Piyasaların Uluslararasılaştırılması	13
3.2.2.5. Tüketici Kredileri.....	13
3.2.2.6. Otomatik Vezne Makinaları	13
3.2.2.7. Satış Noktasından Elektronik Fon Transferi Sistemi (EFTPOS).....	14
3.2.2.8. Ev ve Ofis Bankacılığı	14
3.2.2.9. Elektronik Fon Transferi (EFT).....	15
3.2.2.10.İnternet Bankacılığı.....	15
3.2.3. Finansal Yeniliklerin Piyasalar Üzerine Etkileri.....	16

3.2.4. Finansal Yeniliklerin Para politikası Üzerine Etkileri.....	16
4. KREDİ KARTLARINDA İŞLEM TÜRLERİ.....	17
4.1. Harcama.....	17
4.2. Nakit Avans.....	17
4.3. Mail Order	17
5. KREDİ KARTLARININ OLUMLU VE OLUMSUZ YÖNLERİ.....	18
5.1. Kredi Kartlarının Olumlu Yönleri.....	18
5.1.1. Kullanıcı Yönünden.....	18
5.1.2. İşyeri Açısından.....	18
5.2. Kredi Kartının Olumsuz Yönleri.....	19
6. KREDİ KARTLARINDA GÜVENLİK.....	20
6.1. Kredi Kartlarında Genel Anlamda Güvenlik.....	20
6.2. Kredi Kartlarının Fiziksel Güvenlik Özellikleri.....	21
6.3. Çiplerde Güvenlik.....	21
6.3.1. Simetrik Teknikler.....	21
6.3.2. Asimetrik Teknikler.....	21
6.3.3. Hash Algoritmaları.....	22
6.4. Güvenlik Açısından İşyeri ve Kart Sahiplerine Uyarılar.....	22
7. KREDİ KARTLARINDA SAHTEKARLIK VE DOLANDIRICILIK.....	24

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYEDE KREDİ KARTLARININ GELİŞİMİ

1. TÜRKİYE’DE KREDİ KARTLARININ GELİŞİMİ.....	26
1.1. İki Tarafli Sistem.....	26
1.2. Üç Tarafli Sistem.....	27
2. KREDİ KARTI KULLANIMININ TARAFLAR AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	29
2.1. Kart Hamili Yönünden.....	29
2.2. Üye İşyeri Açısından.....	32
2.3. Kredi Kartını Çıkaran Kuruluş Yönünden.....	33
3. BANKALARARASI KART MERKEZİ.....	36
3.1. Kuruluş ve Genel İdari Yapısı.....	36
3.1.1. Kuruluş.....	36
3.1.2. Komiteler.....	36
3.1.2.1. Hakem Komitesi.....	36
3.1.2.2. Operasyon ve Teknoloji Komitesi.....	36
3.1.2.3. Pazar Geliştirme Komitesi.....	37
3.1.2.4. Güvenlik Komitesi.....	37
3.1.2.5. Çip Komitesi.....	37
3.1.3. Organizasyon.....	37

3.1.4. Ortakları.....	38
3.1.5. Üyeler.....	38
3.2. BKM’de Hizmetler	38
3.2.1. YTH.....	38
3.2.2. Mesaj Yönlendirme.....	38
3.2.3. Yerine Otorizasyon.....	39
3.2.4. Güvenlik.....	39
3.2.4.1. İhtisas Polisi Uygulaması	39
3.2.4.2. İhtisas Jandarması Uygulaması	40
3.2.4.3. Mahkemelere Bilgi Sunumu	40
3.2.4.4. Banka ve Kart Kuruluşları ile Bilgi Paylaşımı.....	40
3.2.4.5. Visa, MasterCard, Amex ve Diners'ın Yurtiçi ve Yurtdışı ile Bilgi Paylaşımı ve Koordinasyon	41
3.2.5. Raporlama.....	41
4. TÜRKİYE’DE KREDİ KARTI UYGULAMALARININ HUKUKİ TEMELLERİ.....	42
4.1. Türk Ticaret Kanunu.....	42
4.2. Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkındaki 32 Sayılı Karar.....	42
4.3. Bankalar Kanununa Göre Kredi Kartının Kredi Niteliği.....	43
4.4. Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanunu.....	44
5. TÜRKİYE PİYASASINDAKİ KREDİ KARTLARI.....	47
5.1. MasterCard.....	47
5.2. Visa.....	47

5.3. Amex.....	48
6. TÜRKİYE’DE KREDİ KARTININ GELECEĞİ.....	48
7. TÜRKİYE’DE KREDİ KARTI SAHTEKARLIKLARI.....	50

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KREDİ KARTI HARCAMALARININ ENFLASYON ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ VE NEDENSELLİK İLİŞKİSİ

1. KREDİ KARTLARI VE İKTİSAT TEORİSİ.....	54
2. KREDİ KARTI HARCAMALARININ ENFLASYON ÜZERİNDEKİ ETKİSİ.....	56
2.1. Granger Nedensellik Testi.....	57
2.2. Eşbütünleşim Analizi ve Hata Düzeltme Modeli Tahmini.....	62
SONUÇ.....	67
EKLER.....	69
KAYNAKÇA.....	70

GİRİŞ

Paranın değeri sorunu yıllardan beri iktisatçıları ilgilendirmektedir. Enflasyon pek çok ekonomiler için hala bir problem olarak karşımıza çıkar. Para miktarı ile enflasyon arasındaki ilişkiyi inceleyen teoriler vardır.

Günümüzde harcamalarımızı nakit para taşımadan da yapabilmekteyiz. Kredi kartı kullanma oranı özellikle ABD ve Almanya gibi gelişmiş ekonomilerde yüksektir.

Servetin bir stok kavramı, gelirin ise bir akım kavramı olduğunu biliyoruz. İnsanlar, özellikle belli bir dönem sonunda elde edecekleri geliri kolayca harcama taraftarıdır. Hatta ülkemizde yoksulluk ve açlık sınırına baktığımızda alt gelir grubundaki insanlar buna zorunludurlar.

Bir alışveriş merkezine giren kişinin on binlerce mal ve/veya hizmet içinden birkaç çeşit mal ve/veya hizmet almayı düşünürken daha fazla mal ve/veya hizmet aldığı söyleyebiliriz.

Ülkemizdeki enflasyonun yapısına bakacak olursak, bu yapının talep enflasyonuna daha uygun olduğunu söyleyebiliriz.

Ülkemizde birkaç yıl öncesine bakacak olursak, insanların bugün ve kısa vadede ihtiyaçları olmayan malları “Nasıl olsa fiyatı artıyor” düşüncesi ile bir an önce almak istediklerini söyleyebiliriz. Ancak son yıllarda enflasyonla ilgili olarak sıkı bir mücadelede verildiğini belirtmek gerekir.

Bu çalışmada kredi kartı ile yapılan harcamalar ile enflasyon arasındaki ilişki incelenmiştir. Granger nedensellik testi ile yapılan çalışmada, nedenselliğin yönü kredi kartı ile yapılan harcamalardan enflasyona doğru bulunmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL OLARAK KREDİ KARTLARI

1. KREDİ KARTLARI

Kredi kartı, bankanızda kredinizin olması demektir. Bankanızdaki hesabınızda hiç paranız olmasa bile alış veriş yapabilirsiniz. Bankanız bu alış verişlerin tutarlarını sizin adınıza öder. Bankanızdan her ay hesap bildirim cetveli alırsınız. Burada, gördüğünüz tutarların isterseniz tamamını son ödeme tarihinde ödersiniz veya isterseniz bankanızın uygun gördüğü minimum ödeme tutarını ödedikten sonra geri kalanını belli bir faiz karşılığı kredilendirebilirsiniz.

1.1. Kredi Kartı Tanımı

Kredi kartı, tüketim harcamalarında nakit para ve çekten daha gelişmiş bir ödeme yöntemidir. Kart hamiline hem ödemede, hem de kredi imkanı sağlamada iki yönlü mübadele olanağı yaratmaktadır.¹

1.2. Kredi Kartı İle İlgili Tanımlar

1.2.1. Alacak Belgesi

Kartla alınan mal ve/veya hizmetin iadesi yada işlemin iptali için üye işyerince imzalanan belgedir. Kredi kartı kullanılarak satın alınmış bir mal veya hizmetin iptali ya da iadesi veya yanlışlıkla yapılan fazla tahsilatın iadesi de alacak belgesiyle yapılır.

¹ Reşat, KURTOĞLU, “Çağdaş Ödeme Aracı Kredi Kartları”, **Dünya Gazetesi**, (21 Mart 1989), s.8

1.2.2. Imprinter

Kartlar üzerinde bulunan bilgilerin standart satış veya alacak belgesi üzerine geçirilmesini sağlayan, banka tarafından temin edilmiş özel makine, mekanik cihazdır. Kartın önyüzünde bulunan bilgileri satış belgesi üzerine geçiren, üye işyerleri tarafından kullanılan cihazlardır. Ancak gerçek hayatta kullanımı pos cihazı kadar yaygın değildir.²

1.2.3. POS Cihazı

Kredi kartı kabul edilirken üye işyerlerinin kullandığı cihazdır. Kredi kartının arkasındaki bilgileri elektronik olarak okur ve olur alıp işlemi gerçekleştirir.

Bir ana cihaz, bir yazıcı ve bir şifre klavyesinden oluşan veya tüm bu üniteleri bir cihaz üzerinde taşıyan çevrimiçi veya çevrimdışı çalışabilen; işlem bilgileri girince satış belgesi veya alacak belgesi üreten; otomatik olarak bağlı bulunduğu provizyon merkezinden provizyon alabilen; kayıp/çalıntı, sakıncalı kart numarası kontrolü yapabilen ve işlem kayıtlarını bağlı bulunduğu kart merkezine iletebilen elektronik cihazı ifade eder.

Teknolojik ilerlemelerle birlikte POS cihazlarında da gelişmeler olmuştur. Kablosuz ve daha küçük bir halde kullanılabilir. Kullanım yönünden sağladığı kolaylık nedeniyle semt ve mahalle pazarındaki satıcılar tarafından dahi kullanılabilir.

1.2.4. Kart Hamili

Banka yada özel finans kurumlarınca yapılan sözleşmeye göre kredi kartı kullanan kişidir. Kart hamili çocuklarına yada eşine de ek kart çıkarttırıp kullanabilir. Son dönemde ek kart uygulamalarının bankalar ve özel finans kurumlarınca teşvik edildiğini söyleyebiliriz.

² www.bkm.com.tr

1.2.5. Kart Çıkaran Kuruluş(Issuer)

Kartı düzenleyip kart hamillerine veren kuruluştur. Bu bir banka olabileceği gibi özel finans kurumu da olabilir. Türkiye Finans, Kuveyt Türk gibi.

Kartı çıkarın kuruluş kişisel bilgileri saklamak, kendi faaliyetleri dışında başka amaçla kullanmamak ve bu bilgilere yetkili kurumlar dışında ulaşılmasını engellemek ile sorumludur.

Kart çıkarın kuruluş ile kart kullanıcı arasındaki ilişkiler Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanunu çerçevesinde en az on iki punto harflerle hazırlanacak bir sözleşme ile düzenlenir. Sözleşmenin kart hamiline verilmesi zorunludur.³

1.2.6. Nakit Ödeme Belgesi

Kart sahibine yapılan nakit ödemeler için düzenlenip kart sahibine verilen belgedir. Kart Hamili kredi kartı borcunu öderken illa kredi kartını veren kuruluşun şubelerine ödeme yapmak zorunda değildir. Önceden yapılan anlaşmalarla PTT şubeleri, büyük mağaza şubeleri (Yeni Karamürsel Mağazaları), alışveriş merkezleri (Tansaş, Migros) gibi yerlere de ödeme yapabildiği gibi uygulamada her ne kadar yeni olsa da yukarıda sayılan yerlerden de nakit para çekebilecektir. Ülkemizde bunun ilk örneği İş Bankası kredi kartı hamilleri anlaşmalı Petrol Ofisi istasyonlarından nakit para çekebilmektedirler.

1.2.7. Kartlı Sistem Kuruluşu

Kartlı sistemi kuran, kart çıkarma, kart kabulü konusunda yetkili olan ve sistemin işleyişini sağlayan kuruluştur. Aklımıza hemen ülkemizde ve dünyada Visa, MasterCard, Amex gibi kredi kartı çıkarın kuruluşlar gelir. Bir banka kendi kredi kartı markasını oluşturduğunda bunu bir yada birkaç kuruluşla piyasaya sürebilir. Örneğin Akbank Axxess isimli kredi kartlarını ayrı ayrı Visa ve MasterCard olarak pazara sürmektedir.

³ www.bkm.com.tr

1.2.8. Üye İşyeri

Yapılan sözleşmeyle, kredi kartı sahibine mal ve/veya hizmet satan gerçek yada tüzel kişidir.

Üye işyeri anlaşması yapan kuruluşlar, kartın kabulü hususunda kart çıkaran kuruluştan onay alınmasını sağlayacak alt yapıyı oluşturmakla yükümlüdür. Üye işyeri anlaşması yapan kuruluşlar sözleşme yaptıkları işyerleri için işlem limiti tespit edebilir.

Üye işyeri anlaşması yapan kuruluşlar, sözleşme yaptıkları üye işyerlerine kart hamillerinin gerçekleştirdikleri işlem bedellerini sözleşme hükümlerine uygun olarak ödemek zorundadır. Anlaşma yapılacak üye işyerlerinin kapsamını ve işlem türlerini sınırlandırmaya kurul yetkilidir.

1.2.9. Banka Kartı

Banka kartları kişinin mevduat hesabına bağlıdır. Kart sahibi nakit parayı şifresini kullanarak Otomatik Vezne Makinalarından (ATM) çekebilir yada Satış Noktası Terminalinden (POS) alış veriş yapabilir.⁴

Örnek olarak işçi ve memurların çalıştığı kurumlar bankalarla anlaşma yaparak çalışanların maaşları hesaplarına yatırılır. Çalışanlara daha önceden verilen kartlarla maaşlarını nakit olarak çekebilecekleri gibi hesaplarında para bulunduğu müddetçe anlaşmalı olan işyerlerinde alış veriş yapmaları da mümkündür.

1.2.10. Provizyon(Otorizasyon)

Kartın kayıp yada çalıntı olup olmadığının, limitinin müsait olup olmadığının anlaşılması için telefonla veya elektronik olarak yapılan işleme denir.

ATM ve POS cihazlarında kart provizyonu on-line alış veriş Inprinter cihazıyla yapılan işlemlerde üye işyerleri bankaların yetkili provizyon servisini telefonla arayıp kart numarasını verir ve onay alır.

⁴ www.bkm.com.tr

1.2.11. Satış Belgesi

Kart sahibinin mal ve/veya hizmet alımından dolayı borcunu ve bilgilerini gösteren ve kart sahibi tarafından imzalanan belgedir. İhtilaf durumunda söz konusu belge ve bu belgedeki imza geçerlidir.

1.2.12. Şifre (PIN)

Kişiye özel bir numaradır. Kartın gerçekten kart sahibi tarafından kullanılıp kullanılmadığını gösterir. Satış belgeleri önceden kart hamilleri tarafından imzalanırken kalemle atılan imza yerine elektronik imza dediğimiz dört haneli şifre girilerek imza atılmış olmaktadır. Elektronik imzada en çok kullanım oranı İngiltere’dedir. Ülkemizde de yürütülen kampanyalarla kişilerin satış belgesine imzalarını kalemle atması yerine şifreleriyle imza atmaları özendirilmektedir.⁵

2. KREDİ KARTLARININ GELİŞİMİ

2.1. Kredi Kartlarının Dünyadaki Gelişimi

İlk olarak 1894 yılında çıkarılan kredi kartından sonra 1924 yılında General Petroleum Company, ilk petrol kredi kartını çıkarmıştır.⁶

Bu ilk kredi kartlarının piyasası sınırlı olduğu için daha geniş alanlarda geçerli olabilecek kredi kartları düşünülmüş ve ABD’nin belirli bir eyaletinde olan benzin şirketleri, diğer eyaletlerde de kabul görecektir kartları çıkarmışlardır. “Üç taraflı sistem” dediğimiz yöntemin temelleri atılmıştır. Bu sistemin en önemli özelliği müşteri ile kredi kartını bizzat çıkaran kurum arasında üçüncü bir kişinin işlemlere aracılık etmesidir.⁷

⁵ www.bkm.com.tr

⁶ Patrick FRAZER, *Plastic and Electronic Money: Payment Systems and Their Implications*, (Woodhead-Foulkner Ltd. Cambridge, 1985), s.16.

⁷ Teoman ÖMER, *Hukuki Yönden Kredi Kartı Uygulaması*, 1. Basım, (İstanbul 1989), s.14.

Daha sonra bu karlı alana bankalar girmeye başlamıştır. Bank of America “Bank Americard ve Amexco American Express” isimli ilk uluslararası kartı çıkarmışlar ve 1965 yılında Bank of America başka bankalara “Bank Americard”ı çıkartmak için lisans vermeye başlamıştır. 1965’ deki bir başka gelişme ise ABD’ de 14 bankanın Bank Americard’a rakip olarak Interbank isimli bir takas kurumu oluşturmasıdır. ABD’nin batısındaki 14 eyaletin bankaları birleşerek Masterchange programına katılmışlar ve 1970 – 1974 yılları arasında ABD dışındaki bir çok banka söz konusu programa katılmaya başlamışlardır. Bunun sonucunda 1974 yılında International Bank Americard Corporation (IBANCO) kurulmuştur. VISA ismi 1977 yılında kabul edilmiş ve daha sonra National Bank Americard Incorporated “VISA USA” olmuştur. IBANCO VISA “Visa Uluslararası” ve Bank Americard da “VISA” kart haline gelmiştir.⁸

Almanya’ da 1970’lerden sonra kredi kartı sistemi gelişmeye başlamıştır. “Eurocard” adı verilen bir sistem ortaya konmuştur.

Kredi karşılığı olanlar, Kredi kartına olan talebin artması halinde, kart kabul eden işletmelerin kredi kartı çıkaran kurumlara ödeyecekleri komisyonları fiyatlara yansıtılmaları nedeni ile fiyatların yükseleceğini söylemişlerdir.⁹

İngiltere’ deki ilk kredi kartı 10 ocak 1966 tarihinde çıkarılan Barclaycard’dır. Daha sonra Barclaycard, Visa logosunu kullanmaya başlamış ve böylece uluslar arası geçerliliği artmaya başlamıştır.

National Westminster Bank, Midland Bank ve Lloyds Bank 1972 yılında “Joint Credit and Company Limited”i kurmuş ve Acces Card piyasaya sürülmüştür. Daha sonra Williams and Glyn’s Bank of Scotland, Clydesdale Bank, Northern Bank ve Ulster Bank katılmışlardır.

⁸ Tony DRURY, Charles W.FERRIER, Credit Cards, Butterworths, London 1984, s.22.

⁹ ÖMER, ön.ver.

TSB Central Board tarafından kurulan TSB Trustcard Limited, “Trustcard” ı piyasaya çıkarmış ve Visa International’e üye olmuştur.¹⁰

2.2. Kredi Kartlarının Türkiye’deki Gelişimi

1963 yılında “Le Diners Clup” ve “Carte Blanche” ile başlayan uygulama o yıllarda İstanbul Turizm isimli firmanın Beyrut’taki Middle East temsilciliğine bağlı olarak 1968 yılında Koç Grubuna bağlı olan Servis Turistik A.Ş. tarafından ele alınmış; söz konusu firma temsilciliği devir almıştır.

“American Express” kartları Türk Express Havacılık ve Turizm Ltd.Şti. aracılığı ile uygulamaya geçmiştir. Diners Clup kartları yurt içinde geçerli iken “American Express” sadece yurt dışında geçerli olmuştur.

Interbank grubuna bağlı olarak 1975 yılında Master Card, Euro Card ve Acces piyasaya katılmıştır. Üç kartın uygulayıcısı Anadolu Kredi Kartları Turizm ve Ticaret A.Ş.’dir.

Esas gelişim 1980’li yıllarda yaşanmıştır. Kredi kartları ile kullanılan toplam kredi içerisindeki payı %17’ dir.

Bankalararası Kart Merkezi, kartlı ödeme sistemi içerisinde ortak sorunlara çözüm bulmak, ülkemizdeki banka ve kredi kartları kural ve standartlarını geliştirmek amacıyla 1990 yılında, 13 kamu ve özel Türk bankasının ortaklığı ile kurulmuştur.

Akbank tarafından kullanılan Axxess kredi kartı 2004 yılında Avrupa’da en hızlı büyüyen kart olmuştur.

Garanti Bankası’nın BonusCard’ı rakip sayılabilecek Denizbank ile kredi kartı için işbirliği yapmıştır. Aynı işbirliğini bazı küçük bankalarda Yapı Kredi Bankası’yla yapmışlardır.

¹⁰ D.G.HANSON, **Service Banking: The Arrival of the All – Purpose Bank**, 2. Baskı (The Institute of Bankers, London 1983), s.194.

Aşağıdaki bilgiler 2005 yılı ilk çeyreğine aittir. ¹¹

İlk çeyrekte kart pazarı

Toplam harcama	18.2 milyar YTL
Alışveriş	16.4 milyar YTL
Nakit çekim	1.7 milyar YTL
Kredi kartı sayısı	27.717.000
ATM sayısı	13.899
POS sayısı	982.966
Banka kartı sayısı	44.534.678

Kart sahipliği açısından bakacak olursak kredi kartı adedinin 6 yılda % 275 artarak, toplamda 14 milyon kişinin kart sahibi olduğunu görürüz. ¹²

2004 yılında 65.688 YTL olarak gerçekleşen kredi kartı işlemlerinin, % 90'ını alışveriş, % 10' u nakit çekim işlemleri oluşturdu. 2003'de bu oranlar sırasıyla % 89 ve % 11 idi. 2004 te kredi kartı ve banka kartıyla yapılan alışverişlerde ilk sırayı % 18.67'lik payla market ve alışveriş merkezleri aldı. İkinci büyük payı % 18.45 ile benzin istasyonları alırken üçüncülüğü % 11.43 ile giyim ve aksesuar aldı. Bunları % 6.13 ile telekomünikasyon, % 5.70 ile de elektronik eşya ve bilgisayar harcamaları takip etti. ¹³

3. FİNANSAL YENİLEŞME SÜRECİ VE KREDİ KARTLARI

3.1. Finansal Yenilikler

Teknolojik gelişmeler finansal yeniliklerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Örneğin otomatik para çekme makinaları (ATM), kredi kartları, elektronik fon transferi (EFT).

¹¹ "Türkiye'de Kart Pazarı Büyüyor" **Dünya Gazetesi**, (30.04.2005), s.4.

¹² "Kredi Kartları İle Nelere Harcama Yaptık" **Sabah Gazetesi**, (20.05.2005), s.12.

¹³ "Kredi Kartları İle Nelere Harcama Yaptık" **Sabah Gazetesi**, (20.05.2005), s.12.

Finansal yenilik, finansal piyasaların tam (complete) olmaması veya finansal aracılığın etkin olmaması (inefficiency) sonucu doğan kar fırsatlarından yararlanmak için ortaya çıkan ya bir ürün ya da bir süreç olarak tanımlanabilir. Kıt kaynak olan para, daha çok getirisi olan alanlarda değerlendirilir. Sıcak para dediğimiz büyük miktardaki paralar, getirisi daha fazla olan ülkelere kaymaktadır.

Finansal yeniliklerin ürün olarak ortaya çıktığı durumlarda, ana faktör enflasyon ve faiz oranlarındaki değişiklikler olmaktadır. Süreç olarak ortaya çıkan finansal yeniliklerde ise ana faktör, teknolojik gelişime olmaktadır. ABD’ de son yıllarda ortaya çıkan Süper NOW Hesapları, Evrensel Yaşam Sigortası, Faiz Ve Döviz Swapları, Para Piyasası Yatırım Hesapları, Faiz Oranı ve Hisse Senedi Endeksli Futures Piyasaları ürün olarak ortaya çıkan yeniliklere örnek olabilir. Aynı dönemde süreç olarak ortaya çıkan yenilikler için ise; Otomatik Para Çekme Makineleri, Nokta Satış Terminalleri, Kişisel Bilgisayarlarla Finansal İşlemler ve Elektronik Fon Transfer Sistemi örnek olarak verilebilir.

3.2. Enflasyon Ve Faiz Oranlarındaki Dalgalanmaların Artması

Enflasyon ve faiz oranlarındaki dalgalanmaların artması sonucu ortaya çıkan riskleri minimize etmek için yeni ürünler ortaya çıkmıştır. Başka bir şekilde ifade etmek istersek, Bretton Woods sisteminin yıkılışı ve sabit kur sisteminden dalgalı kur sistemine geçilmesi ile enflasyon ve faiz oranlarındaki dalgalanmaların artışı sonucu ortaya çıkan risklerden korunmak için farklı tip araçların talebinde bir artış görülmüştür. Bu dönemde ortaya çıkan faiz ve enflasyon oranındaki hızlı dalgalanma mevcut yatırım araçlarının tekrar değerlendirilmesi sonucunu doğurmuştur.

Geçmişe göre 1970’li yıllardan itibaren finansal piyasalar daha riskli hale gelmiştir. Petrol krizleri ve gelişmekte olan ülkelerin borçlanma gereğinin artması ile faiz oranları dalgalanmaya başlamış ve vadelerde önemli kısalmalar olmuştur. Günümüzde bu vade kısalmalarını bankalardaki mevduat hesaplarında dahi görebilmekteyiz.

Yatırımcılar risklerini azaltabilmek için yeni finansal araçları tercih etmektedirler. 1970'lerde ortaya çıkan yenilikler şunlardır:

3.2.1. Değişken Oranlı Borç Araçlarının Ortaya Çıkışı

Faiz ve enflasyon oranlarındaki dalgalanmaların yükseldiği bu dönemde bireyler sabit oranlı yatırım araçlarına fonlarını yatırmak yerine, değişken oranlı yatırım araçlarına yatırım yapmayı tercih etmeye başlamışlardır. Bu şekilde fon sahipleri kendilerini faiz oranı riskine karşı korumaya çalışmaktadırlar. Bankalar da değişken faiz oranlı yükümlülükleri arttığı için, ya değişken faiz oranlı varlıkların (Kredi veya menkul kıymetler) miktarını arttırmakta yada faize duyarlı varlıklarının vadelerini kısaltmaktadırlar.

3.2.2. Finansal Piyasalarda Vadeli İşlem Piyasalarının Ortaya Çıkışı ve Teknolojide Meydana Gelen Değişmeler

Bir vadeli işlem piyasası belli bir satıcının belli bir standart malı ileride belirlenmiş bir tarihte üzerinde anlaşılan bir fiyattan alıcıya satma konusunda anlaşmışları vadeli işlem kontratlarının işlem gördüğü piyasalardır. Mal ile ilgili vadeli işlem piyasaları uzun süredir kullanılmakta olmasına rağmen, finansal piyasalarda vadeli kontratlar (Financial Futures Contract) 1970'lerin başından itibaren kullanılmaya başlamıştır. Bu sözleşmelerle yatırımcılar risklere karşı kendilerini koruma (hedge) imkanı elde etmişlerdir. Finansal işlemlerde işlem kontratları ile hem yatırımcılar hem de finansal aracılar faiz oranı riskine karşı kendilerini koruma (hedge) imkanına sahip olmaktadır.

3.2.2.1. Yasal Düzenlemeler

1980 yılından itibaren başlayan deregülasyon akımı finansal yeniliklere ivme kazandırmıştır.

Deregülasyon sürecine paralel olarak yasal düzenlemelerin kalkması, doğal olarak mali yeniliklerin ve yeni finansal enstrümanların ortaya çıkışını hızlandırmıştır. Bu durum da, uluslararası bankacılık faaliyetlerinde ve piyasalarda verimliliği ve rekabeti artırıcı faktörlerden birisi olmuştur. Hizmet sektöründe yeniliklerin çabucak kamusal mal haline dönüştüğü görülmektedir. Bu nedenle, rekabet avantajı sınırlı kalsa bile yasal kısıtlamaları aşma çabası ve risk yöntemi arayışından gelen talep bankalar için yeterli bir teşvik yaratmıştır.¹⁴

3.2.2.2. Teknolojik Gelişmeler

Finansal yenilikler teknolojik gelişme ile paralel bir seyir izlemiştir. Bilgisayarın yaygınlaşması işlem başına maliyetlerin düşmesine neden olmuştur. Artan rekabet ortamı finansal ürün çeşitliliğini ve etkinliğini beraberinde getirmiştir.

Yaygın teknoloji sayesinde, bilginin piyasalarda hızla transfer edilebilmesi sonucunda da karar alabilme ve yatırım yapabilme süreçlerinde hızlilik yaşanmıştır.¹⁵

3.2.2.3. Kredi Kartları

Kredi kartları nakit kullanmadan alışveriş imkanı veren kredi kartları, 1970'lerden sonra kredi kartı kullanımının maliyetinin azalması ile birlikte yaygınlaşmış ve hem ödeme hem de kredi imkanı sunmaya başlamıştır. Artık günümüzde bireylerin birkaç tane kredi kartı taşıdıkları, harcamalarının önemli bir kısmını bu şekilde yaptıkları ve toplam krediler içinde önemli sayılabilecek oranda krediyi bu şekilde kullandıklarını biliyoruz. Bununla ilgili daha geniş bilgi çalışmamızın diğer bölümünde verilecektir.

¹⁴ Tamer AKSOY, *Çağdaş Bankacılıkta Son Eğilimler ve Türkiye'de Uluslar Üstü Bankacılık*, (SPK. 1998)

¹⁵ BIS – *Bank for International Settlement Recent Innovations Banking*, (April 1986, s.815), s.8.

3.2.2.4. Finansal Piyasaların Uluslararasılaştırılması

İnsanlar düşük maliyetle 24 saat işlem yapabilecekleri hisse senedi, bono ve tahvillerin olduğu piyasaya kaymışlardır. Uluslar arası gelişmeye paralel olarak yerel finansal piyasalardaki değişimde artmaktadır. İMKB'deki gelişmeler buna güzel bir örnektir.

Finansal piyasalar teknolojik imkanlar ve küreselleşme nedeni ile birbirine entegre olmuşlardır. Asya krizi, Dünya Ticaret Merkezine saldırı, ABD – İran gerginliğinde tüm dünya bunları yaşamıştır.

3.2.2.5. Tüketici Kredileri

Ticari araçlar dışında kişilere borç para verilmesinden bu günkü tüketici kredileri doğmuştur. İhtiyaçları sınırsız olan bireyler, bu günkü mali imkanlarının üzerinde mal tüketerek tatmine ulaşmak için gelecekteki gelirlerini bugünden kullanmak istemektedirler.¹⁶

Tüketici Kredisi en geniş anlamıyla “Herhangi bir hizmetin veya malın satın alınmasında kullanılması amacı ile banka tarafından ticari amaçlar dışında tüketime yönelik olarak bireylere belirli koşullarda (faiz, vade vs.) geri ödemek üzere verilen kredilerdir” şeklinde tanımlanmaktadır.¹⁷

3.2.2.6. Otomatik Vezne Makinaları

Bu makinalar para çekmenin yanı sıra hesaba para yatırma, hesaplar arasında transfer yapma, müşterilerine hesap durumu hakkında bilgi verme, düzenli ödemeleri yapma gibi işlevleri de yerine getirebilmektedir.

¹⁶ B.David ZENAFF, “Perspectives on Financial Services Marketing”, **M.U. Business Academic Papers 1991**, s.1.

¹⁷ Pelin ALPERGİN, **Bireysel Bankacılık**, (Ankara, T.B.B.Y. Yayın No: 160, 1990), s.5.

Ülkemizde son yıllarda bankalar tarafından kullanılan Otomatik Vezne Makinaları sayısında önemli artışlar olmuştur. Temel amaç banka müşterilerinin diğer bankalara gitmesini engellemektir.

3.2.2.7. Satış Noktasından Elektronik Fon Transferi Sistemi (EFTPOS)

Plastik kartlar ve elektronik bankacılığın bir araya gelmesiyle oluşan bu sistem bireysel bankacılık uygulamalarının dünya çapında yaygın kullanılan örneklerinden biridir. Satış noktasında yapılan ödemelerde plastik kartlar ile çalışan terminallerde müşterinin kendi hesabından satıcının banka hesabına para transferi yaparak hizmet vermektedir. Ödemelerin hızlı olması, işlem maliyetinin daha düşük olması ve ödemelerin garanti edilmesi sistemi cazip hale getirmiştir. Bu sistemde fon transferi sadece vadesiz banka hesaplarıyla sınırlı olmayıp kredi kartı işlemlerini de kapsamaktadır.

Uygulamada mevcut ATM ağına bağlı olarak programlanmakta veya ulusal bir EFTPOS sistemi kurulmaktadır. Son zamanlarda güvenli kullanımı sağlamak için akıllı kartlar bu sistemde kullanılır hale getirilmiştir.

3.2.2.8. Ev ve Ofis Bankacılığı

Ev ve Ofis Bankacılığı (Home and Office Banking) banka müşterilerinin evlerine veya işyerlerine bankadaki hesapları ile doğrudan işlem yapmalarına olanak veren banka bilgisayarları ile bağlantılı elektronik bir hattın bağlanmasıdır. Bu hattın evlerde kullanılan televizyonlara veya yine evlerde ve işyerlerindeki bilgisayarlara bağlanması mümkündür. Bu hatlar sayesinde müşterilerinin bankalarındaki hesapları ile ilgili her türlü bilgi almaları, hesapları arasında transfer yapmaları, bankalarına talimat vermeleri mümkün olmaktadır.¹⁸

¹⁸ "Home and Office Banking, Screen or Voice", **The Banker**, (May 1993), s.77.

Ülkemizdeki büyük bankalar bilgisayar, telefon ve televizyonla hizmet vermek için önemli yatırımlar yapmıştır.

3.2.2.9. Elektronik Fon Transferi (EFT)

Bugün dünyada teknolojik gelişme ve elektronik bilgisayar sistemlerinin en yoğun ve yaygın olarak kullanıldığı sektörlerin başında bankacılık gelmektedir. Bunun en önemli nedeni yapılan işlem sayısının çokluğu, hizmet çeşitliliği, bunun yanı sıra bu işlemleri çok kısa bir sürede ve doğru şekilde sonuçlandırılması gereği müşterilerin ellerinde tuttukları para miktarını azaltmak, hatta ortadan kaldırarak parasız bir ekonomi yaratmaya çalışarak daha fazla fon toplama, maliyetleri azaltma ve piyasa paylarını arttırma ile diğer bankalarla ve uluslararası bankacılık alanında rekabet koşullarına uyma zorunluluğudur.¹⁹

Elektronik Fon Transferi (EFT), geleneksel bankacılıkta olduğu gibi fonların bir yerden başka bir yere banknot, çek, ödeme emri gibi şekillerde fiziki olarak değil, modern haberleşme teknikleri ve bilgisayarın kullanılması ile çok kısa bir sürede ve kaydı olarak elektronik yöntemlerle transfer edilmesi yöntemidir.²⁰

Günlük hayatta insanlar farklı işlemler için farklı bankalara gitmek yerine tek bir banka hesabından bilgisayarla EFT yapabilmektedirler.

3.2.2.10. İnternet Bankacılığı

Gelişen teknolojiyle beraber insanlar, banka şubelerine gitmeden faturalarını ödeyebilmekte, başka hesaplara havale yapabilmektedirler. Büyük ya da küçük ölçekli tüm bankalar bu alanda yatırım yaparak müşterilerine hizmet vermektedirler.

¹⁹ Fiğen KARATAN, **Bankacılıkta Ödeme Sistemlerinin Otomasyonu – Elektronik Fon Transfer Sistemleri**, (T.B.B.Y. Yayın No: 162, Ankara, Mayıs 1990), s.3.

²⁰ N. Chase, **The Electronic Funds Transfer Systems**, (Yeager Publications, NY 1991), s.7.

3.2.3. Finansal Yeniliklerin Piyasalar Üzerine Etkileri

Finansal yenilikler finansal hizmetlerin müşteriye maliyetini azaltması ve riskin paylaşılması olanağının artmasını sağlar.

Mevcut piyasalar hızla büyümekte ve derinlikleri artmaktadır. Daha önce mevcut olmayan piyasalar ortaya çıkmakta ve pek çok enstrümanın ikincil piyasası oluşmaktadır. Kısa vadeli yatırımlar artmakta uzun vadeli yatırımlar azalmaktadır. Banka mevduatlarında azalmaktadır.

Otomatik Para Çekme Makineleri ve kredi kartları gibi ürünler paranın dolanım hızını geçmiş yıllara göre arttırmaktadır. Yeni teknolojilerle piyasa fiyatları yerel ve uluslar arası gelişmelere daha çabuk tepki vermektedir. Merkez piyasaları para politikalarını oluştururken para arzındaki gelişmeleri dikkate almak zorundadır.

3.2.4. Finansal Yeniliklerin Para politikası Üzerine Etkileri

Son dönemde dünyada olduğu gibi ülkemizde de bilgi teknolojisindeki gelişmeler, mali piyasaların uluslararasılaştırılması ve deregülasyonu sonucu olarak yeni süreçler, ürünler ve piyasalar ortaya çıkmaktadır. 1980'lerin ortalarından itibaren mevcut piyasalar hızla büyürken, daha önce mevcut olmayan piyasalar kurulmakta ve bu piyasaların işlem hacimleri de hızla artmaktadır. Yukarıdaki gelişmelere de bakıldığı zaman, yeni kurulan ve kurulmakta olan piyasaların milli gelirdeki artışa göre çok daha hızlı büyüdüğü görülmektedir. Dünyada olduğu gibi ülkemizde de mali piyasalar reel ekonomiye göre daha yüksek getiri sağladığı için, reel sektörden mali piyasalara doğru bir fon transferi gerçekleşmektedir. Buda hem mali piyasaların işlem hacmini hem de karlılığını arttırmaktadır. Fakat piyasaların uluslararasılaştırılması ve dış şoklardan ani olarak etkilenebilmesi, mali piyasalardaki dalgalanmalarında yükselmesini doğurmaktadır.

Türkiye'de bankaların son yıllarda büyük değişime uğradığı gözlemlenebilir. Yakın geçmişe kadar bankalar topladıkları mevduatları özel şirkette yatırım yapan şirketlere kullandırmaktayken sonraki yıllarda repo ağırlık kazanmıştır. Faiz oranlarındaki artış ve dalgalanmalarla bireysel bankacılık kavramı ön plana çıkmıştır.

2000’li yıllarda bazı bankalara devlet tarafından el konulmuş, önemli sayı ve büyüklükteki bankalar yabancılar tarafından satın alınmıştır.

Sonuç olarak para talebi düşerken paranın dolaşım hızı artmaktadır. Yenilikler para talebinin düşmesine sebep olurken, para arzı üzerinde arttırıcı bir etki yapmakta, para arzı ve talebinin tahmin edilmesini güçleştirmektedir.

4. KREDİ KARTLARINDA İŞLEM TÜRLERİ

4.1. Harcama

IP koduyla tanımlanır. Kart sahibi üye işyeri ile işini görmekte ve kredi kartı kullanılmaktadır. Kart sahibinin kredi kartını kabul eden işyerinde kredi kartı ile yaptığı mal/hizmet alımını ifade eder.

4.2. Nakit Avans

IC koduyla tanımlanır. Kart sahibi banka şubesinin içinden, ATM’den yada üye işyerinden (Ülkemizde ilk olarak Türkiye İş Bankası tarafından uygulanmaktadır) nakit para çekimine verilen addır. Eğer ATM yoksa yada çalışmıyor ise banka şubesinden mekanik olarak çalışan Inprinter cihazından kredi kartı geçirilerek nakit avans çekilebilir.

4.3. Mail Order

Ürün/hizmet satıcısı firmanın internet, posta vs. vasıtasıyla verilen siparişleri kredi kartı ile tahsilatını, kredi kartı sahibi ile karşı karşıya gelmeksizin, dolayısıyla kredi kartı olmaksızın, sadece kredi kartı sahibi tarafından verilen kart bilgilerine istinaden gerçekleştirilmesine “mail-order” işlemleri denir.²¹

Son yıllarda ülkemizde e-ticaretin gelişmesi ile internette kurulan online alışveriş firmalarının sayısı ve çeşitliği artmıştır. Bu sebeble yapılan mail order işlemlerinin sayısında artış gözlenmektedir.

²¹ “Kredi Kartlarında İşlem Türleri”, **Pano Dergisi**, (Aralık 1999), Sayı 6, s.8.

5. KREDİ KARTLARININ OLUMLU VE OLUMSUZ YÖNLERİ

5.1. Kredi Kartlarının Olumlu Yönleri

5.1.1. Kullanıcı Yönünden

- Para çekmeye zaman ayırmanıza gerek kalmaz
- Paranın kaybolma ve çalınma riski ortadan kalkar.
- Alışverişte nakit sıkıntısı yaşanmaz.
- YTL hesapları ile uğraştırmaz.
- Yurt dışında da nakit yerine geçtiği için komisyon bedeli ödemeneze gerek kalmaz.
- Kayıt dışı ekonominin kayıt altına alınmasına ve ülke ekonomisinin güçlenmesine katkı sağlar.²²

5.1.2. İşyeri Açısından

- Her harcama ikinci bir işleme gerek kalmaksızın doğrudan hesabınıza geçer.
- Satışlara ivme kazandırır.
- İş verimini artırır.
- Paranızın her zaman güvende olmasını sağlar.
- Yeni müşteriler kazandırır.
- Yabancılara dönük müşterilerin artmasını sağlar.
- YTL geçişini sorunsuz kılar.²³

²² “Kredi Kartlarının Avantaj ve Dezavantajları”, **Ekonomist Dergisi**, (Haziran 2005), s.32,

²³ Aym.

5.2. Kredi Kartının Olumsuz Yönleri

Kredi kartının diğer gelişmiş ülkelere göre olumsuz yönlerine bakacak olursak beklide Türkiye’de amacına uygun kullanılmamasından dolayı daha çok olumsuz yönü ortaya çıkmaktadır. Kredi kartı bir kültür meselesidir.²⁴ Ülkemizde kredi kartı yüzünden intihar edenler, psikolojik sorunlar yaşayanlar olduğu gibi faiz, temerrüt faiz oranlarının yüksekliğinden bahsedilebilir.

Kredi kartı terörü 28. canı aldı. Mecliste kredi kartı ile ilgili düzenlemenin görüşülmesine 24 saat kala bir polis daha intihar etti.²⁵

Kredi kartlarını sahip olmadıkları ve olamayacakları parayı harcayarak kullanan insanların bazı psikolojik sorunlar yaşadıklarını ve intihar ettiklerini görüyoruz. Psikiyatrist Prof.Dr. Arif VERİMLİ’ye göre kredi kartları borçları yüzünden boşanma, intihar ve suç işleme oranlarında belirgin bir artış olduğuna dikkat çekiyor.²⁶

Temerrüt faizlerinin yüksekliği ve basit faizlerin yüksekliğinden de bahsedebiliriz. Gelişmiş ülkelerde kredi kartı faizleri normal piyasa faizlerinin yaklaşık iki katı kadardır. Çünkü operasyonel maliyeti vardır. Faiz oranlarının % 13 – 15 olduğu ülkemizde bu oranın % 70 – 80’lere, temerrüt faiz oranının da % 125’lere vardığını görüyoruz. Yapılan son düzenleme ile kredi kartlarına uygulanacak faiz oranları belli oranda büyük bankaların uyguladığı faiz oranının aritmetik ortalamasından yüksek olamayacaktır.

²⁴ Aydın AYAYDIN, “Kredi Kartı Bir Kültür Meselesidir”, **Sabah Gazetesi**, (6 Ocak 2006), s.9.

²⁵ “Kredi Kartı Terörü 28. Canı Aldı”, **Güneş Gazetesi**, (22 Şubat 2006), s.4.

²⁶ “Kredi Kartının Sebep Olduğu Psikolojik Sorunlar”, **Akşam Gazetesi**, (6 Ocak 2006), s.8.

6. KREDİ KARTLARINDA GÜVENLİK

6.1. Kredi Kartlarında Genel Anlamda Güvenlik

Kredi kartlarının çalınması, kopyalanması sahiplerini zarara uğratmaktadır. Kartı çalanların bazen bazı işyerleri ile anlaşarak kartın limitini boşalttıkları görülmektedir. “Papağan” denilen bir aletle karttaki bilgilerin ele geçirilerek kartın kopyalanması da bir diğer güvenlik sorunudur.

Bankalararası Kart Merkezi Chip & Pin uygulamasına geçerek kredi kartlarının güvenliğini arttırmayı amaçlamıştır. Eski diyebileceğimiz kartların kopyalanarak basılması birkaç bin dolarlık makinalarla yapılırken, çipli kartların kopyasının basılması için milyon dolarlık aletler gerekmektedir.

Chip & Pin yöntemiyle kredi kartının üzerindeki çip, kartın kopyalanma riskini azaltır. 4 rakamlı şifre (PIN) ise kartın kaybolması veya çalınması durumunda başkaları tarafından kullanılmasını engeller.

CHIP & PIN’li kredi kartının avantajları

- Kartta imza kalkıyor ve yerine pin kodu geliyor
- Kart çalınsa bile pin kodu bilinmediği için işe yaramıyor
- PIN numarası girileceği için tüm işlemler kullanıcının önünde oluyor
- Kredi kartınızı garsonun alıp gittiği dönem bitiyor
- Çalınma ve sahte hesap ihtimali azalıyor
- Hem kartı hem üzerindeki çipi taklit etmek çok zor ve maliyetli.²⁷

Chip & Pin uygulamasına ülkemizden önce geçen İngiltere’de Ocak – Haziran 2005 arası altı aylık dönemde, önceki yıl aynı döneme göre daha az kredi kartı sahteciliği, kayıp/çalıntı kart dolandırıcılığı gerçekleşti.²⁸

²⁷ “CHIP & PIN’li Kredi Kartının Avantajları”, **Pano Dergisi**, (Ocak 2006), s.7.

²⁸ “Chip & Pin Uygulamasına Geçiliyor”, **Sabah Gazetesi**, (Şubat 2006), s.12.

6.2. Kredi Kartlarının Fiziksel Güvenlik Özellikleri

Visa kartları mor ışık altında (UV Lights) VISA kredi kartı incelendiğinde kartın üzerinde “güvercin” figürü belirir.²⁹ MasterCard kartları Mor ışık altında (UV Lights) MasterCard kredi kartı incelendiğinde kartın ön yüzünde “MC” harfleri belirir.³⁰ Amex kartları mor ışık altında (UV Lights) Amex kredi kartı incelendiğinde kartın ön yüzünde “AMEX” yazısı belirir.³¹

6.3. Çiplerde Güvenlik

6.3.1. Simetrik Teknikler

- Bilgiyi alacak olanla, bilgiyi hazırlayanın aynı gizli anahtarla transformasyon yaptığı şifre tekniğidir.
- Bilgiyi hazırlayanın yada alacak kimsenin transformasyonuna ulaşmak kolay olmamalıdır.

6.3.2. Asimetrik Teknikler

- Birbirleri ile ilişkili olan olan Public ve Private Key transformasyonlarını kullanan şifreleme teknikleridir. Private Key ile imzalama Public Key ile de kontrolü yapılır.
- Herhangi bir Public Transformasyona ait Private Transformasyona ulaşmak kolay olmamalıdır.

²⁹ www.bkm.com.tr/uyarilar.html

³⁰ Aynı.

³¹ Aynı.

6.3.3. Hash Algoritmaları

- Verilerin bir ortamdan başka bir ortama taşınması sırasında deformasyona uğratılmadıklarından emin olmak için sabit uzunlukta ve orijinal veriden daha kısa veriye adresleme işlemine Hashing denir. Hashing iki kurala uymalıdır.
- Verilen bir veriden orijinal veriye ulaşmak kolay olmamalıdır. Orijinal veriden oluşan çıktı, aynı veriyi üreten ikinci bir veri bulabilmek için kolay olmamalıdır.
- Algoritmalarının adreslemeye yakın olabilmeleri için, aynı çıktıyı üreten farklı orijinal verilere ulaşmak kolay hesaplanabilir olmamalıdır.

6.4. Güvenlik Açısından İşyeri ve Kart Sahiplerine Uyarılar

1. Bu kartlar aracılığıyla yapılacak işlemlerde kullanılmak üzere belirlenecek giriş şifresi için doğum tarihi, okul numarası gibi kolay tahmin edilebilir numaralar kullanılmamalıdır.
2. Kullanılan şifre her ne olursa olsun ikinci bir şahıs ile (banka personeli dahil) paylaşılmamalıdır. Kart arkasına, cüzdandaki not kağıdına veya herhangi bir yere şifre kesinlikle yazılmamalıdır.
3. Banka / kredi kartının güvenliği kullanılan şifredir. Birden fazla banka / kredi kartı var ise, herbiri için mümkün olduğunca ayrı şifre kullanılmalıdır.
4. Şifre belirlenirken, e-posta veya mesaj alma-gönderme gibi diğer internet hizmetlerine erişim için kullanılan bilgilerin aynısının kullanılmasından kaçınılmalıdır.
5. Sanal alışveriş ortamları hariç, internet üzerinden kredi kartı numarası, şifre veya özlük bilgileri isteyen e-postalara kesinlikle bilgi verilmemelidir. Bankalar, hiçbir şekilde e-posta yoluyla şifre işlemleri yaptırmamakta ve müşterilerinin kişisel bilgilerini istememektedir.

6. Kredi / banka kartı ile işlem yapılırken mümkün olduğunca kartın yanında bulunulmalı ve işlem yapılırken kartın kopyalanması riskine karşılık kart izlenmelidir.
7. Kredi / banka kartı ile POS makinelerinde ödeme yapıldıktan sonra kartın geri alındığı kontrol edilmelidir.
8. Alışveriş yapılan yerlerde POS makinelerinin hangi bankaya ait olduğu bakıldığında görülebilmektedir. Ödeme kartının POS makinesi haricinde bir başka cihazdan geçirilmemesine dikkat edilmelidir.
9. Bankalar tarafından kredi kartı sahiplerine aylık hesap dökümü, hesap sahibinin isteğine göre posta, internet, SMS vb. ile gönderilmektedir. Yapılan harcamaları belirten hesap dökümü alındığında veya hesapta herhangi bir olağandışı hareket fark edildiğinde, sorunla ilgili banka derhal haberdar edilmelidir.
10. Banka / kredi kartı kaybedilir veya çalınırsa vakit geçirilmeden ilgili banka durumdan haberdar edilmeli ve kart kullanıma kapatılmalıdır.
11. Kredi kartı ile karta ait şifrenin ayrı yerlerde bulundurulması gerekmektedir. Böylece kartın çalınması ya da kaybolması durumunda kötü niyetli kişilerin kredi kartını özellikle ATM makinelerinde kullanmasına engel olunur.
12. Kredi kart ile yapılan alışverişlerde işyerinin düzenlediği satış belgesi dikkatle incelenmelidir. Özellikle tarih ve tutar bölümlerini kontrol ettikten sonra satış belgesi imzalanmalı ve kart hamiline verilen nüsha saklanmalıdır. Yanlış doldurulan satış belgesi kart hamilinin gözetiminde imha edilmelidir.
13. Kartın çalınması veya kaybolması durumunda, kredi kart hamili derhal bankasını telefon ile bu konuda bilgilendirmeli ve en kısa sürede yazılı olarak bildirimde bulunmalıdır.
14. VISA ve MasterCard üyesi işyerlerinde kredi kartı kullanımı için herhangi bir komisyon talep edilmesi söz konusu değildir. Böyle bir taleple karşılaşıldığında kesinlikle ek bir ücret ödenmemesi ve durumun

kredi kartı alınan bankanın Müşteri Hizmetleri Bölümü'ne yazılı olarak işyerinin ad ve adresi ile birlikte bildirilmesi gerekmektedir.³²

7. KREDİ KARTLARINDA SAHTEKARLIK VE DOLANDIRICILIK

Sahtecilik ve dolandırıcılığın boyutunun 2000'de 4 milyon dolar, 2001'de 4.7 milyon dolar, 2002'de 5 milyon dolar, 2003'de 16.4 milyon dolar, 2004'de 16.6 milyon dolar, 2005'te de 17.6 milyon dolara ulaşmıştır. Avrupa'da, on binde 7'ler civarındaki oran ülkemizde on binde 4'ler dedir.³³

Kart Sahteciliğinde aşağıdaki gibi farklı yöntemler uygulanmaktadır.³⁴

Tablo 1: Kart Sahteciliğinde Yöntemler

	2004		2003	
	İşlem Adedi	Pay (%)	İşlem Adedi	Pay (%)
Sahte kart	9.648	43.07	2.557	17.56
Kayıp	25.493	25.05	14.271	45.77
İnternet / Telefon	10.629	11.51	5.376	13.80
Çalıntı	9.122	10.09	6.308	16.92
Manyetik şerit kopyalama	823	6.14	-	-
Sahte başvuru	1.479	2.12	850	2.21
Kart sahibine ulaşmayan	1.154	0.93	1.196	2.44
Diğer	683	0.91	223	0.94
Toplam	59.171	100.00	31.181	100.00

³² www.bkm.com.tr/uyarilar2.html

³³ "Kredi Kartlarında Sahtekarlığın Boyutu", **Akşam Gazetesi**, (22 Mart 2006), s.9.

³⁴ "Kart Sahteciliğinde Uygulanan Yöntemler", **Ekonomist Dergisi**, (08 Mayıs 2006, s.27.

- İngiltere’de geçen yıl toplam 907 milyon dolar kredi kartı sahteciliği yapıldı.
- Ülkede her 8 saniyede bir kredi kartı sahteciliği yapılıyor.
- Sahteciliğin önümüzdeki yıllardan itibaren hızla düşmesi bekleniyor.
- Yeni tamamen çipli sisteme geçen Barclay’s Bankasının sahtecilik zararı neredeyse sıfırlandı.³⁵

Bazı restoranlarda garsonların kart kopyaladıklarını bazen de dolandırıcıların kasiyer kızlar vasıtası ile (Ankara Gima’da) kart kopyaladıklarını görüyoruz.

Yeni Banka ve Kredi Kartları Kanunu kart sahtekarlığına 5 yıl hapis cezası getirmektedir.³⁶

³⁵ “Kredi Kartlarında Sahtekarlıklar”, **Pano Dergisi**, (Temmuz 2006), s.6.

³⁶ “Banka Ve Kredi Kartları Kanunu Kart Sahtekarlığına Hapis Cezası Getiriyor”, **Akşam Gazetesi**, (14 Mart 2006), s.6.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYEDE KREDİ KARTLARININ GELİŞİMİ

1. TÜRKİYE'DE KREDİ KARTLARININ GELİŞİMİ

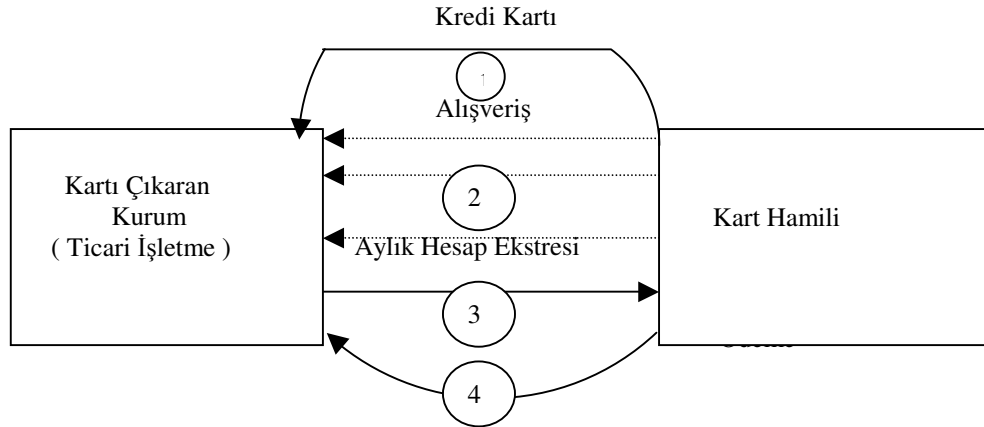
1.1. İki Taraflı Sistem

Kartı çıkaran kuruluşun müşterilerine kredi kartı vererek, onlara kendine ait işyerlerinde nakit ödemeksizin alışveriş imkanı sunması halinde iki taraflı sistem söz konusudur. Bu sistemde mal veya hizmet sunan bir ticari işletme veya kart hamili olmak üzere iki taraf vardır. Hamil, ticari işletme tarafından çıkarılan kredi kartını, bu işletmeye bağlı işyerlerinde yaptığı alışverişlerde ibraz ederek, nakit ödemeksizin harcama yapabilmektedir. Kredi kartının bu şekilde kullanılmasından sonra, kartı çıkaran kuruluş müşteriye bir hesap belgesi göndererek borcun ödenmesini istemekte, kart hamili ise, bu tutarı sözleşmede öngörüldüğü şekilde, toplu veya taksitle ödemektedir.³⁷

İki taraflı sistemde, kart hamilinin kredi kartıyla harcama yapabileceği işyerlerinin sayısı sınırlıdır. Kart hamili kredi kartını sadece kartı çıkaran kuruluşa ait işyerlerinde kullanma hakkına sahiptir.

Uygulamada dünyada ve ülkemizde iki taraflı sistem, üç taraflı sisteme göre oldukça dar hacimde kalmaktadır.

³⁷ Mustafa, ÇEKER, “Kredi Kartı Uygulaması ve Özel Hukuk Açısından Kredi Kartının Hukuka Aykırı Kullanımı”, **Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü**, (1997), s.7-8.

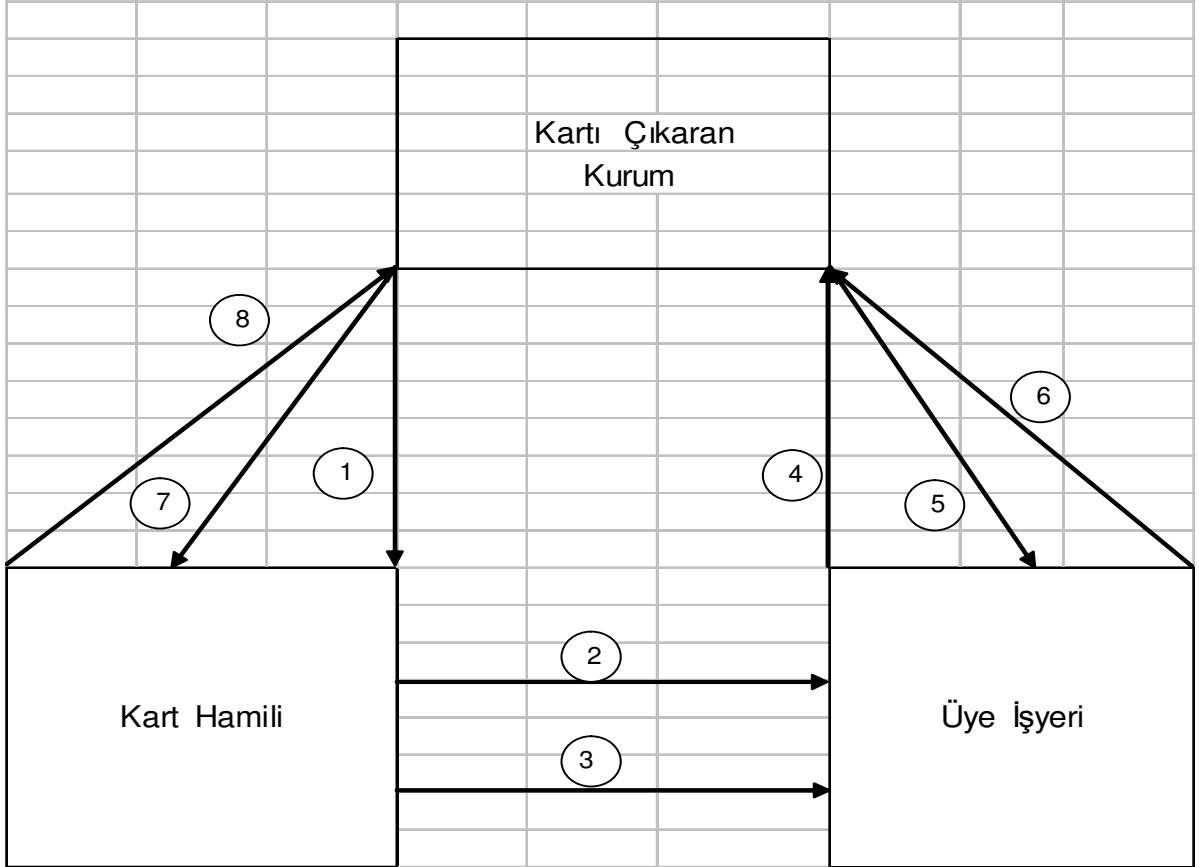
Şekil 1 : İki Taraflı Sistemin İşleyişi

1.2. Üç Taraflı Sistem

Bu sistemde, kart hamili ve mal veya hizmet sunan ticari işletmenin yanı sıra, sistemin organizasyonunu sağlayan, kredi kartı çıkaran bir kurum vardır. Burada kartı çıkaran kurum, müşteri tarafından kredi kartıyla yapılan alışveriş bedellerini işyerine ödemeyi taahhüt ederek, iki taraflı sistemdeki ödenmeme rizikosunu üzerine almaktadır. Kart hamili ise kart aracılığıyla yaptığı harcama tutarlarını, sözleşmede ön görülen şekilde, kartı çıkaran kuruma ödemek zorundadır. Üç taraflı sistemde, kartı çıkaran kurum, bir yandan mal veya hizmet sunan ticari işletmelerle üyelik sözleşmesi imzalayarak, onların kredi kartıyla yapılacak harcamalarda nakit ödeme talebinden vazgeçmelerini sağlamakta, öte yandan, kredi kartı sözleşmesi imzaladığı kişilere kart vermek suretiyle nakit ödemeksizin alışveriş imkanı sunmaktadır. Buna göre, müşteri kurumdan aldığı kartı belirtilen işyerlerinde yaptığı alışverişlerde ibraz ederek, nakit ödemekten kurtulmaktadır. Kendisine kart ibraz edilen işyeri, kart hamiline imzalatırdığı harcama belgesiyle kartı çıkaran kuruma başvurarak, alışveriş tutarını tahsil eder. Kartı çıkaran kurum ise, kart hamiline aylık hesap belgesi göndererek harcama tutarının ödenmesini sağlar.³⁸

Uygulamada daha çok kabul gören sistemdir. Üçüncü taraf sistemin organizasyonunu sağlayan kuruluş diğer iki tarafa da önemli faydalar sağlar.

³⁸ Aynı.

Şekil 2 : Üç Taraflı Sistemin İşleyişi

- ① : Kredi Kartı
- ② : Alışveriş
- ③ : Kredi Kartıyla Ödeme
- ④ : Harcama Belgesini İbraz
- ⑤ : Harcama Tutarını Ödeme
- ⑥ : Komisyon Ödeme
- ⑦ : Aylık Hesap Belgesi
- ⑧ : Harcama Tutarını Ödeme

2. KREDİ KARTI KULLANIMININ TARAFLAR AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

2.1. Kart Hamili Yönünden

Kredi kartı kullanımı müşterilere çeşitli avantajlar sağlar. Bunların başında hız kullanım rahatlığı gelmektedir. Kart hamili, kredi kartı sayesinde yanında büyük miktarda nakit taşıma zorunluluğundan kurtulur.³⁹

Kredi kartı, kart hamilini nakit taşıma zorunluluğundan ve bunun yol açabileceği bazı tehlikelerden kurtarmaktadır. Zira, hamil; yanında hiç parası olmasa bile, sisteme dahil üye iş yerlerinden kartını ibraz ederek sözleşmede belirlenen sınıra kadar mal ve hizmet satın alabilmekte ve/veya kart çıkaran kurum örneğin bir banka ise nakit çekme imkanına sahip olmaktadır. Ülke dışına çıktığında ise, kart her yerde kabul gören bir ülke parası fonksiyonuna sahip olduğundan, hamili yurt dışına döviz çıkarmak, orada bunu bozdurmak gibi zahmetlerden kurtarmaktadır. Ayrıca istisnai durumlar ayrık olmak üzere, parasını kaybeden veya çaldıran kişinin maruz kaldığı, onu tekrar elde edememe riskini üstlenmesine karşın, kartın kaybolması, çalınması durumunda, zamanında alınabilecek basit önlemlerle zarar tehlikesi ortadan kalkmakta, paylaşılmakta veya buna üye işyeri ve/veya bazen de banka katlanmaktadır. Böylece riskin dağıtımı, aktarımı yada paylaşımı söz konusu olmaktadır. Dahası, kart hamili kartına kısa sürede yeniden kavuşabilmektedir.⁴⁰

Kredi kartının hamile sağladığı diğer bir yarar ise kart hamilini yurtdışında dövizsiz kalma riskiyle karşı karşıya bırakmamasıdır. Kişi, yurtdışına ancak belirli bir miktar dövizle çıkabileceğinden, kredi kartı sayesinde daha fazla harcama yapma olanağına sahip olur ve bütün ihtiyaçlarını karşılayabilir. Ayrıca International kredi

³⁹ Sedat YETİM, **Kredi Kartları ve Tüketici Kredileri**, (İstanbul, Yayın No: 69, Sermaye Piyasası Kurumu, Nisan 1997), s.19.

⁴⁰ Pelin ALPERGİN, **Bireysel Bankacılık**, (Ankara, Yayın No: 160, Türkiye Bankalar Birliği, 1990), s.26.

kartları ile birlikte kişiye verilen özel şifre kullanılarak yurtdışında kartının bağlı olduğu herhangi bir otomatik vezneden para çekebilir.⁴¹

Hamilin kredi kartı sayesinde elde ettiği ikinci ve çok önemli bir yararda saygınlıktır. Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa ülkeleri başta olmak üzere hemen hemen tüm dünyada yapılan alışverişler sırasında müşteriye öncelikle ödemesini nakit (para) ile mi, yoksa kartla mı yapacağı sorulmakta ve herhangi bir kredi kartının ibrazı halinde hamile farklı bir biçimde davranılmaktadır.

Kredi kartının hamil yönünden bir diğer yararı, kartı çıkaran kurumun sunduğu özel hizmetlerden faydalanabilmektedir. Bu yararlar arasında belirli dönemlerde çıkarılan içeriği zengin ve basımı mükemmel bir dergiyi ücretsiz edinebilmek, kurumun sadece kart hamillerine sattığı bazı özel ürünleri alabilmek, havalimanlarında özel bir bölümde oturup teleks, bilgisayar, telefon gibi haberleşme araçlarından yararlanmak yada kredi kartını kullanarak banka ve para otomatlarında nakit para alabilmek olanağı sayılabilir.

Ek kartlar sayesinde aile fertlerinin nakit ödemeksizin alışveriş yapabilmeleri sağlanmakta ve harcamaların tek bir hesapta toplanıp denetlenmesi olanaklı kılınmaktadır.⁴²

Uluslar arası kart sahipleri, yurtdışında dövizesiz kalma gibi bir sorunla karşılaşmazlar. Uluslar arası kredi kartlarıyla birlikte kişiye verilen özel şifre kullanılarak yurtdışında kredi kartının bağlı olduğu herhangi bir otomatik vezneden kolaylıkla o ülkenin parası çekilebilir. Ayrıca kredi kartı sayesinde daha fazla alışveriş yapma olanağına sahip olur ve bütün ihtiyaçlarını karşılayabilir.⁴³

⁴¹ “Kredi Kartları Hakkında Genel Bilgiler”, **Dünya Gazetesi**, (30 Ocak 1989), s.4.

⁴² ALPERGİN, a.g.e., s.27

⁴³ “Kredi Kartı Kullanımının Avantajları” **Dünya Gazetesi**, (30 Ocak 1989), s.7.

Krediye sürekli erişim olanağı sağlar. Tüketici borcunun bir kısmını öder ödemez bu miktar kadar krediyi satın alma işlemlerinde kullanabilmektedir. Bu husus, “revolving credit” olarak adlandırılmaktadır.⁴⁴

Bunlardan başka, seyahat eden kişilere şu imkanları da sağlamaktadır.⁴⁵

- Kredi kartı ile garantili otel rezervasyonu yapılır.
- Kaybolan ve çalınan kartlar, bildirimini izleyen 21 – 48 saat içinde yenilenir ve bu durumdaki kişiye acil nakit hizmeti verilir.
- Kart sahibine otomatik olarak kaza sigortası sağlanır.
- Yurtdışına giden kişilerin, yabancı ülkelerdeki sorunlarının çözümü için tıbbi ve hukuki danışmanlık hizmetleri verilir.
- Havaalanı vs. gibi merkezi yerlerde otomatik vezneler aracılığı ile nakit ihtiyacı karşılanır.

Her şeyden önce kredi kartının bir kişinin harcama yapma eğilimini arttırdığı söylenebilir. Yanında parası bulunmayan yada sadece aldığı ücret ile yaşamını sürdüren, bu nedenle de alışverişlerini aybaşlarında veya ikramiye dönemlerinde yapabilecek bir kişi, hamili bulunduğu kart sayesinde karşısındaki bu engelleri aşabilecek ve dilediği malı istediği herhangi bir zamanda satın alabilecektir. İşte kredi kartının sağladığı bu kolaylık, özellikle hesabını iyi bilmeyen kişiler yönünden harcama eğiliminin artmasına, esasen alışverişi seven bir kart hamilinin nasıl olsa öderim düşüncesi ile gereksiz bazı masraflar yapmasına yada ihtiyacını duyduğu bir malın en kalitelisini, dolayısıyla pahalısını satın almasına neden olacaktır.

⁴⁴ Don WRIGHT, Wally VALENTINE, **Business of Banking**, (Nortcote House Publishers Ltd., 1987), s.103.

⁴⁵ “Kredi Kartının Avantajları”, **Para Dergisi**, (Mayıs 2005).

2.2. Üye İşyeri Açısından

Üye işyeri kendisinden yaptığı alışverişin bedelini, kredi kartı ile ödemek isteyen müşterinin kartının önce geçerli olup olmadığını inceleyecek, daha sonra bu kartın çalıntı yada kayıp kart listelerinde bulunup bulunmadığına bakacak, kartı imprinter aygıtına koyarak müşteriye ve kendi işletmesine ait bilgileri harcama belgesine aktaracak, bu belgenin alışveriş, vergi gibi bölümlerini elle doldurduktan sonra müşteriye imzalatacaktır. Daha sonra toplanan harcama belgesi bedellerinin kredi kartını çıkaran kurumdan tahsil edilmesi işlemi vardır. Harcama belgelerinin tarih ya da satın alınan mal açısından sıraya konulması, sırada bekleme ve kredi kartı kurumunun verdiği çekin bankadan tahsili gibi işlemlerin yapılabilmesi için, işyeri personelinden bir bölümünü bu iş için görevlendirmek zorunda kalmaktadır. Bütün bu işlerde üye işyerinin zaman ve işgücü kaybına uğramasına neden olmaktadır.⁴⁶

Üye işyerleri, kredi kartını kabul etmekle bir bankanın ödeme garantisi altında karta istinaden düzenleyeceği satış fişini bankasına ibraz ederek tutarını hemen tahsil etme imkanına sahip olmaktadır.

Üye işyerleri kredi kartı kabul etmekle kasasında para bulundurma külfet ve riskinden kurtulmaktadır.

Üye işyerleri kredi kartı kabul etmekle kartın pratik kullanımından yararlanmak isteyen alıcıları kendisine çekerek cirosunu ve müşteri adedini arttırabilme imkanına sahip olmaktadır.

Üye işyerleri yurtdışı banka kart hamillerine hizmet veya mal satarak işlem hacmini arttırabilme olanağı elde etmektedir.

Kredi kartları genellikle ödeme gücü iyi ve itibarlı kimselere verildiğinden kartla ödemeyi kabul eden satıcılar, itibarlı ve ödeme gücü yüksek yeni bir müşteri grubu kazanma olanağı elde etmektedirler.

Bunların yanında, işyerleri kartların ve kredi limitlerinin kontrolünde zaman açısından sorunlar ile karşılaşmaktadırlar. Kredi kartı şirketleri, kart hamillerinin

⁴⁶ ÖMER, ön.ver.

imzaları ve kartların geçerliliğinin işyeri tarafından kontrol edilmesiyle ilgili bazı kurallar koymuşlardır. Bu kuruluşlar, işyerlerine sık sık kaybolmuş ve çalınmış kart listelerini göndermekte ve alışverişlerin bu durumdaki kartlarla yapılmasının önüne geçilmesine çalışmaktadırlar. Bunun yanında işyerleri, müşterilerinin kredi limitlerinin dolup dolmadığını izlemek ve eğer yapacağı alışveriş bu limiti geçiyorsa kredi kartı şirketinden telefonla otorizasyon istemek zorundadır. Tüm bu işlemler zaman alıcıdır. Özellikle Cuma ve Cumartesi günleri gibi zamanlarda veya çok kişinin alışveriş yaptığı büyük mağazalarda ödeme sırasında kuyrukların oluştuğu ve işlemlerin geciktiği gözlenmektedir.⁴⁷

2.3. Kredi Kartını Çıkaran Kuruluş Yönünden

Kredi kartları çoğunlukla bankalar tarafından çıkarılır. Son zamanlarda özel finans kurumları tarafından da kredi kartları çıkarılmaya başlanmıştır. Kart sahibinin ödememe riskinin banka tarafından üstlenilmesi gerekir. Ayrıca hesaplarda banka tarafından tutulur. Kredi kartı ihraç eden kurumlara İhlas Finans, Kuveyt Türk ve Diners Club örnek olarak verilebilir.

Kredi kartı uygulamalarının bankalara sağladığı avantajlar:⁴⁸

1. Banka, anlaşma yaptığı işyerlerinden, satış üzerinden yüzde olarak hesaplanan bir komisyon alır. Bu banka için bir ek gelir oluşturur.
2. Kredi riski, birçok kullanıcıya bölünerek azaltılmış olur.
3. Kredi kartları genellikle hayat standardı belirli bir düzeyin üzerindeki kişilere verildiğinden, bunlar banka için iyi bir mevduat müşterisi olabilirler. Çünkü kredi kartlarının bir kısmı, bankalarda asgari bir mevduatı olan kişilere verilmektedir.

⁴⁷ ALPERGİN, Aym.

⁴⁸ Kemal KARAL, "Bankacılık Yönünden Kredi Kartları", **Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi**, (Yıl: 21, S.5, Mayıs 1984), s.29.

4. Kredi kartı sahibinin yaptığı alışverişlerinin geri ödemesi genellikle hesaptan hesaba virman yoluyla olduğundan, paranın bankada kalma yani mevduat teşkil etme süresi uzar.
5. Yabancıların Türkiye’de kullandıkları kredi kartları vasıtasıyla bankalara önemli ölçüde döviz girmektedir. Bu dövizlerin bankaya sağladığı yararlar yanında, bankaların dolaylı olarak ülke turizmine katkıda buldukları da söylenebilir.
6. Kredi kartı uygulamasının bankalar için iyi bir reklam aracı olduğu ve reklam giderlerini bir ölçüde azalttığı da söylenebilir. Çünkü, kredi kartlarını kabul eden işyerlerinin vitrin ve benzeri görünür yerlere yapıştırmak zorunda oldukları amblemler, banka için sürekli ve masrafsız reklam sağlamış olmaktadır.

Uygulamada bazı kredi kartı kurumları; üye işyerlerine verdikleri imprinter aygıtları karşılığında belirli bir kira bedeli tahsil ettikleri gibi, asgari bir kredi kartı işlem cirosu tutturamayan üye işyerlerinden ödenti talep edilmesi ya/yada komisyon oranının yükseltilmesi de söz konusu olabilmektedir.⁴⁹

Kredi kartı çıkaran kuruluşların karşılaştığı en önemli problemlerden ikisi: Yapılması zorunlu olan kırtasiye işleri ve sahtekarlıklardır.

Yaşanan hızlı gelişme nedeniyle kırtasiye işlemleri de artmıştır. Sahtekarlık daha çok kartın sahte olarak basılmasından ziyade çalınması ve kaybolmasından kaynaklanmaktadır. Ve kartı çalan yada bulan kimseler soluğu akaryakıt istasyonlarında almaktadırlar.

Bu tür sorunların önüne geçebilmek için kredi kartı ihraç eden kurumlar çeşitli önlemler almaktadırlar.⁵⁰

Bankalar, çek ve kart kullananların karşı karşıya oldukları riskler konusunda uyarıcı kampanyalar düzenlemekte; bu amaçla posterler, kitapçıklar ve broşürler

⁴⁹ Sedat YETİM, **Kredi Kartları ve Tüketici Kredileri**, (SPK Yayın No: 9, Nisan 1997), s.22.

⁵⁰ ALPERGİN, **Aynı**.

yayınlamakta ve maruz kalabilecekleri tehlikeler konusunda halkı bilinçlendirmeye çalışmaktadırlar.

1. Yeni uygulamaya konulan sistemlere elektronik olarak kredi kartı merkezinden kartın geçerliliği hakkında bilgi verilmektedir.
2. Kredi kartı şirketleri işyeri bazında oluşabilecek sahtekarlıkları önlemek için işyerlerinin güvenlik ve kontrol prosedürünü kuvvetlendirici yeni yöntemler sunmaktadırlar. Örneğin; güvenlik önlemlerini arttırıcı imza doğrulama sistemleri, ses, parmak izi ve fotoğraf analizi yapan aletler gibi.

Kredi kartı uygulamasının ülke ekonomisine de bir takım yararlar sağladığı da söylenebilir.⁵¹

1. Kredi kartı kullanımı, dolaşımdaki kağıt para miktarının azalması ve tasarruf mevduatının artması sonucunu doğurabilir. Kredi kartı ile yapılan alışverişler sonucu piyasada dolaşan para, “kaydi para” olmaktadır.
2. Kredi kartı ile yapılan günlük alışverişlerde paranın yıpranmasından doğacak zararlar da bir ölçüde önlenmektedir.
3. Yabancı turistlerin büyük kısmı kredi kartı kullandığından ülkemize bu yolla döviz girdisi sağlanabilecektir.
4. Ayrıca, tüketici finansmanında önemli bir araç olan kredi kartlarının kullanımının yaygınlaşması ile tüketim mallarına olan talepteki belli dönemlerde oluşan aşırı dalgalanmalar ortadan kalkarak, fiyat hareketlenmelerinin asgari düzeyde olması sonucu ortaya çıkabilir.

Örneğin 2005 yılında ülkemize gelen yabancı turistlerin kredi kartıyla yapmış oldukları harcama miktarı 2.5 milyar dolardır.

⁵¹ İsmail YALÇINKAYA, “Aylık Toplam Kredi Kartı Cirosu 50 Milyar Lira”, **Dünya Gazetesi**, (29 Ocak 1990), s.3.

3. BANKALARARASI KART MERKEZİ

3.1. Kuruluş ve Genel İdari Yapısı

3.1.1. Kuruluş

Bankalararası Kart Merkezi 1990 yılında 13 kamu ve özel Türk bankasının ortaklığı ile kurulmuştur. 2002 Nisan ayı itibarıyla sermayesi 4 milyon YTL'dir.

Kart sahiplerinin alışverişinden doğan borç ve alacaklarının bankalar arasındaki takası BKM bünyesinde yurt içi takas ve hesaplaşma aracılığı ile gerçekleşir. Otorizasyon işlemlerini yürütmek, kredi kartı ve banka kartı sektöründe bulunan bankalar arasında uygulanacak prosedürleri geliştirmek, ülke içinde kuralları oluşturmak, işlemlerin güvenli hızlı ve minimum maliyetle gerçekleştirmek BKM'nin faaliyetleri arasındadır. 1993 yılında Switch Sistemi devreye girmiştir. 1999 yılında ise yeni teknoloji ürünü Switch Sistemi devreye girmiştir. İşlem kapasitesi ve verimlilik artmıştır.

3.1.2. Komiteler

3.1.2.1. Hakem Komitesi

Üyeler arasında zaman zaman anlaşmazlıklar, ihtilafli durumlar ortaya çıkabilmektedir. Üyeler arasındaki anlaşmazlıklar BKM A.Ş. Hakem Komitesince çözülür. BKM bir nevi hakemlik yapar.

3.1.2.2. Operasyon ve Teknoloji Komitesi

Teknolojik gelişmeler beraberinde ürün çeşitliliğini de getirmektedir. Ürün kullanıcıların sayısı artmaktadır. Ortak standart ve kurallar oluşturmak, prosedür ve yönetmelikler hazırlamak ve teknolojik gelişmeleri takip etmek bu komitenin görevleri arasındadır.

3.1.2.3. Pazar Geliştirme Komitesi

Kartlara talebi arttırmak, kart kullanıcılarının kullanım alanların arttırmak, piyasa araştırmaları yaptırmak, eğitim ve reklam kampanyaları bu komitenin görevidir. Chip & PIN uygulamasına geçildiğinde yürütölen reklam kampanyasının oldukça başarılı olduğunu söyleyebiliriz.

3.1.2.4. Güvenlik Komitesi

Dolandırıcılık, sahtecilik olaylarını engelleyici çalışmalar yapmak, güvenlik önlemlerini saptamak ve Emniyet Teşkilatı ile ilişkileri düzenlemek bu komitenin görevleri arasındadır. Dolandırıcılık ve sahtekarlığın en aza seviyede kalması güvenlik komitesinin görevleri arasındadır.

3.1.2.5. Çip Komitesi

Akıllı kartlar için bir standart oluşturmak ve üyelerine bu konuda yardımcı olmak bu komitenin görevidir. Birden çok kart çıkaran kuruluş olsa da belli standartlar oluşturulmuştur. Bir kuruluşun çıkardığı çipli kart diğer kuruluşun POS makinasınca okunabilmektedir.

3.1.3. Organizasyon

BKM'nin tepesinde bir genel müdür ile iki genel müdür yardımcısı bulunmaktadır. Ayrıca Yazılım Geliştirme Departmanı, Teknoloji Hizmetleri Departmanı, İş Geliştirme, Pazarlama ve Güvenlik Departmanı ve Mali ve İdari İşler Departmanından oluşur.

3.1.4. Ortakları

BKM'nin ortağı olan 10 banka şunlardır: Akbank, Finansbank, Fortis, Garanti, Halkbank, Oyakbank, T.C.Ziraat Bankası, İşbank, Vakıfbank ve Yapı Kredi Bankasıdır.

3.1.5. Üyeler

Akbank, Finansbank, Fortis, Garanti, Halkbank, Oyakbank, T.C. Ziraat Bankası, İşbank, Vakıfbank, Yapı Kredi Bankası, Citibank, Denizbank, Koçbank, Şekerbank, MNGbank, HSBC, Kuveyt Türk, Tefken, Tekstilbank, TEB, TURKISH, Türkiye Finans, Al Baraka Türk, ABank , Anadolu Bank, AKK, Bank Asya ve Bank Europa' dır.

3.2. BKM'de Hizmetler

3.2.1. YTH

BKM, Üyelik ve Hizmet Sözleşmesi uyarınca hizmet sunduğu banka/kuruluşlara kendi bünyesinde oluşturduğu Takas Merkezi üzerinden hizmet verir. Üye banka/kuruluşlar arasında kredi kartı işlemlerinden doğan borç veya alacakların tasfiyesi YTH Modülü ve Takas Merkezi aracılığı ile T.C. Merkez Bankası nezdindeki BKM hesabından net olarak yapılır.

3.2.2. Mesaj Yönlendirme

Uluslararası kart kuruluşlarının kuralları gereği, üzerinde bu kuruluşların logoları bulunan her kartın uluslararası kart kuruluşları ile anlaşmalı kart kabul eden (acquirer) üyeler tarafından kabul edilme zorunluluğu bulunmaktadır. Acquirer'ların, anlaşmalı oldukları üye işyerlerinde ya da ATM'lerinde kendilerine ait olmayan bu kartlar ile yaptıkları işlemlerde (not-on-us), risklerini en aza indirmek amacıyla,

kart ihraç edenden (issuer) yapılmak istenen işleme ait olumlu ya da olumsuz bir yanıt almaları gerekmektedir.

Her bir kart kabul eden (acquirer) ile kart ihraç eden (issuer) arasında birebir iletişim kurulması uygulanabilir görülmediğinden Switch adı verilen yönlendirme merkezleri ihtiyacı doğmuştur.

BKM A.Ş. Switch Sistemi, üyelerimize banka kartı ve kredi kartı otorizasyon hizmeti vermek üzere 1 Ağustos 1993 tarihinde açıldı. BKM Switch Sistemi ile üyelerimize aşağıda yer alan hizmetler verilmektedir:

- Kredi Kartı On-Line Otorizasyon
- Kredi Kartı Yerine Otorizasyon
- Banka Kartı ATM Paylaşımı
- Banka Kartı POS Paylaşımı
- Yurtdışına / Yurtdışından Yönlendirme (Visa Base I - Europay EPS Net)

3.2.3. Yerine Otorizasyon

Issuer üyenin hizmet dışı olduğu ya da 15 saniyelik issuer timeout süresi kapsamında yanıt verememesi durumunda BKM Switch Yerine Otorizasyon Modülü otomatik olarak devreye girer ve issuer adına yanıt verir. Kart ihraç eden (issuer) hizmete hazır hale geldiğinde onaylanan işlemlere ait geri bildirimler yapılır.

3.2.4. Güvenlik

3.2.4.1. İhtisas Polisi Uygulaması

Bankalararası Kart Merkezi A.Ş. ile Emniyet Genel Müdürlüğü arasında yapılan anlaşma sonucu her yıl rütbeli bir personel bir yıllığına Bankalararası Kart

Merkezi'nde görevlendirilmektedir. Böylece bu konuda uzmanlaşma sağlanmaktadır.⁵²

3.2.4.2. İhtisas Jandarması Uygulaması

Bankalararası Kart Merkezi A.Ş. ile Emniyet Genel Müdürlüğü ile yaptığı anlaşmanın bir benzerini Jandarma Genel Komutanlığı ile de yaparak, bir subayın Bankalararası Kart Merkezi'nde görevlendirilerek uzmanlaşmasına 2003 yılından itibaren başlanmıştır.

3.2.4.3. Mahkemelere Bilgi Sunumu

Ele geçirilen sahte kart, sahte kart yapımında kullanılan ekipmanlar, PC, hard disklerin incelemesi bankalararası kart merkezince yapılarak mahkemelere iletilir. Mahkemeler ileri derecede teknolojik bilgi isteyen durumlarda bilirkişi gibi bu bilgilerden faydalanmaktadırlar.

3.2.4.4. Banka ve Kart Kuruluşları ile Bilgi Paylaşımı

Oluşan sahtecilik ve dolandırıcılık olaylarıyla ilgili bankalardan elde edilen tüm bilgiler, BKM tarafından diğer üyelerle paylaşılmaktadır. Böylece bir kuruluşun karşılaştığı olumsuz durumla diğer kuruluşların karşılaşmasının önüne geçilmek istenmektedir.⁵³

⁵² www.bkm.com.tr

⁵³ www.bkm.com.tr

3.2.4.5. Visa, MasterCard, Amex ve Diners'in Yurtiçi ve Yurtdışı ile Bilgi Paylaşımı ve Koordinasyon

Genel olarak bütün dolandırıcılık tiplerinde görülen olgu, dolandırıcılığın sınır tanımadığıdır. Bu nedenle dolandırıcıların cezalandırılmasını sağlayacak delillerin yurtdışından temini gerekebilir. BKM Güvenlik & Risk Birimi ve İhtisas Polisi; Visa, MasterCard ve Amex'in yurtdışı genel müdürlükleri ile koordineli bir şekilde çalışarak, kart bilgilerinin sahtecilik / dolandırıcılık amaçlı kullanımları ve gerçek kart hamili ile ilgili bilgileri yurtdışı bankalardan ve kart kuruluşlarından talep etmektedir.⁵⁴

Ülkemizde turizm sezonunda gerçekleşen ve teşebbüs aşamasında kalan kredi kartı dolandırıcılıkları görülmektedir.

3.2.5. Raporlama

BKM, aylık ve 3 aylık dönemler itibariyle (31 Mart, 30 Haziran, 30 Eylül ve 31 Aralık) üyelerinden Kârlı Ödeme Sistemi'ne yönelik istatistiki bilgi toplamaktadır. Verilerin üçer aylık dönemlerde olması karşılaştırmanın daha kolay ve açık bir şekilde yapılmasını sağlamaktadır. Toplanan bu bilgiler doğrultusunda;

- Aylık; pazar payları, kart ve POS sayıları ile taksitli işlem adet ve tutarları, Takas ve Switch Ciroları,
- 3 Aylık; konsolide istatistik, yönetici özeti, bilgi paylaşımı ve pazar payı raporları BKM On-line aracılığı ile üyelerimize gönderilmektedir.⁵⁵

⁵⁴ www.bkm.com.tr/guvenlik.html

⁵⁵ www.bkm.com.tr/raporlama.html

4. TÜRKİYE’DE KREDİ KARTI UYGULAMALARININ HUKUKİ TEMELLERİ

4.1. Türk Ticaret Kanunu

“T.T.K. Madde 557; Kıymetli Evrak öyle senetlerdendir ki bunlarda mündemiç olan hak sentten ayrı olarak dermeyan edilmediği gibi başkalarına da devredilemez.”

“T.T.K. Madde 558; Kıymetli Evrak öyle senetlerdendir ki bunlarda mündemiç olan hak sentten ayrı olarak dermeyan edilmediği gibi başkalarına da devredilemez.”

Kıymetli evrak borçlusu, ancak senedin teslimi mukabilinde ödeme ile mükelleftir. Hile ve ağır kusuru bulunmadıkça borçlu vadenin hülulünde senedin mahiyetine göre alacaklı olduğu anlaşılan kimseye borcunu ödemekle borcundan kurtulur.

Oysa kredi kartının borçlusu bulunmamaktadır. Ayrıca, kredi kartının üzerinde borçlu sıfatıyla herhangi bir imza bulunmadığı gibi, kartın arkasında bulunan hamili imzası sadece kimlik tespitine yönelik bir amaç ve mahiyet taşımaktadır. Yine Kanun’daki 558. maddeye göre, borçlu ancak vadenin hülulünde alacaklıya ödemede bulunmakla mükelleftir. Ödemeden sonra, senet borçluya iade edilecektir. Kredi kartı ile harcama yapıldığında kredi kartı tekrar hamile iade edilmektedir. Kredi kartı devredilemez. Sayılan nedenlerle, kredi kartı kıymetli evrak olmayıp, sistemin sağladığı olanaktan yararlanmak için kullanılan bir ispat senedi belgesi niteliğindedir.⁵⁶

4.2. Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkındaki 32 Sayılı Karar

32 sayılı karar “Genel esaslar kısmının 2. bölümünde (2,i) döviz, efektif dahil yabancı parayla ödemeyi sağlayan her nevi hesap, belge ve vasıtaları ifade eder” der.

T.P.K.K. 32 sayılı karar hükümlerine göre;

⁵⁶ YETİM, a.g.e., s.38.

1. Türkiye'deki kişilerin beraberlerinde döviz bulundurmaları hiçbir kayda tabi değildir. Bu kişiler, dilerlerse söz konusu dövizleri bankalarda açtıracakları döviz hesaplarında tutabilirler ve bu hesaplarındaki dövizleri efektif olarak kullanmaları dahil, serbestçe tasarruf edebilirler.
2. İhracat bedellerinden elde edilen dövizlerin % 30'u kısmen veya tamamen yurt dışında ilgilinin döviz tahsisi mutat işlemlerinde veya diğer ihtiyaçlarının karşılanmasında kullanılabilir yada bankalara satılabilir. Yahut bankalarda açılacak döviz hesaplarında tutulabilir. Döviz hesaplarındaki meblağlar ilgililerce serbestçe tasarruf edilebilir.
3. Görünmeyen işlemlerden elde edilen dövizler kısmen veya tamamen bankalara satılabilir. Yahut bankalarda açılacak döviz hesaplarında tutulabilir. Banka hesaplarında tutulacak dövizler ilgilinin döviz tahsisi mutat işlemlerinde ve diğer işlemlerinde kullanılabilir yada Türkiye'de veya yurtdışında bulunan bir başkasına devredilebilir.

Söz konusu tebliğe göre menşei belli olmayan ve görünmeyen muamelelerden sağlanan dövizlerin tamamı ve ihracattan elde edilen dövizlerin %30'u ile bankalarda döviz hesabı açılabilir ve hesaplardaki dövizin yurt içinde ve yurt dışında serbestçe kullanılmasına olanak verir.

Kredi kartı sahibinin uluslar arası kredi kartı ile hesabındaki dövizin yurt içinde ve yurt dışında rahatça kullanabilmesi sağlanmış olmaktadır. Böylece; bankalar nezdinde döviz tevdiat hesabı bulunan kişilere bu dövizlerini yurt dışında kullanabilecekleri uluslar arası kredi kartı verilmeye başlanmış ve yalnızca yurt içinde geçerli kartları kısa bir süre içerisinde yurt dışında da geçerli hale getirilmiştir.

4.3. Bankalar Kanununa Göre Kredi Kartının Kredi Niteliği

4491 sayılı kanunla değişik 4389 sayılı Bankalar Kanunu'nda⁵⁷ kredi kartlarının kredi niteliği konusunda açık ve doğrudan bir hüküm bulunmamaktadır.

⁵⁷ YETİM a.g.e., s.38

Ancak, ilgili Kanununun 11. madde 9. fıkrasının c bendinde geçen "... kredi kartı verilmek suretiyle kullanılacak krediler..." ibaresi, kanun koyucunun kredi kartı işlemlerini kredi olarak değerlendirdiğini ortaya çıkarmaktadır.

Banka, müşterisine kredi kartı vermekle ona bir gayri nakdi kredi açmaktadır. Gerçekten de kredi kartının kullanılmasından doğan riskler, bu kartın ibraz edildiği işyerlerine ve diğer müesseselere karşı bankanın garantisini ve ödeme yükümlülüğünü taşımaktadır. Kredi kartı sahibinin, her ay belli tarihlerde borcunu ödemesi, kredi kartı nedeniyle açılan nakdi kredi ilişkisini ertelememekte, kredi kartı sahibinin ödememe ihtimali bankanın riskini oluşturmaktadır. Bu nedenle kredi kartı sahibi ile banka arasında bir kredi ilişkisinin bulunmadığı, kredi kartı sahibinin ödediği parayı iade ederken bankaya faiz ve komisyon ödemediği, kredi kartının temel işlevinin "küçük ödeme aracı" oluşturduğu şeklinde görüşlere katılma olanağı yoktur.⁵⁸

4.4. Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanunu

Türkiye'nin uzun yıllardan beri ihtiyaç duyduğu söz konusu kanun, kamuoyunda kredi kartı affının yoğun olarak tartışıldığı 28 Şubat 2006 tarihinde T.B.B.M. tarafından görüşülüp kabul edilerek Resmi Gazete'nin 1 Mart 2006 tarih ve 26095 sayılı nüshasında 5464 kanun no ile yayımlanmıştır.

50 maddeden oluşan kanun kredi kartları ile ilgili bazı kavramları aşağıdaki gibi tanımlamıştır.⁵⁹

Banka kartı: Mevduat hesabı veya özel carî hesapların kullanımı dahil bankacılık hizmetlerinden yararlanmayı sağlayan kartı,

Kredi kartı: Nakit kullanımı gerekmeksizin mal ve hizmet alımı veya nakit çekme olanağı sağlayan basılı kartı veya fizikî varlığı bulunmayan kart numarasını,

⁵⁸ 4388 Sayılı Bankalar Kanunu (4491 Sayılı Kanun ile Değişik), (Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, Yayın No: 213, Ocak – 2000).

⁵⁹ "Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanunu", Resmi Gazete, (1 Mart 2006).

Kartlı sistem kuruluşu: Banka kartı veya kredi kartı sistemi kuran ve bu sisteme göre kart çıkarma veya üye işyeri anlaşması yapma yetkisi veren kuruluşları,

Kart çıkaran kuruluş: Banka kartı veya kredi kartı düzenleme yetkisini haiz bankalar ile diğer kuruluşları,

Üye işyeri anlaşması yapan kuruluş: Banka kartı veya kredi kartı kabulünü sağlamak amacıyla işyerleriyle anlaşma yapan bankalar ya da kuruluşları,

Üye işyeri: Üye işyeri anlaşması yapan kuruluşlar ile yaptığı sözleşme çerçevesinde kart hamiline mal ve hizmet satmayı veya nakit temin etmeyi kabul eden gerçek veya tüzel kişiyi,

Kart hamili: Banka kartı veya kredi kartı hizmetlerinden yararlanan gerçek veya tüzel kişiyi,

Harcama belgesi: Banka kartı veya kredi kartı ile yapılan işlemler ile ilgili olarak üye işyeri tarafından düzenlenen, kart hamilinin işleminden doğan borcu ile diğer bilgileri gösteren ve kart hamilinin kimliğinin bir kod numarası, şifre veya kimliği belirleyici başka bir yöntemle belirlendiği haller dışında kart hamili tarafından imzalanan belgeyi,

Nakit ödeme belgesi: Bankalarca veya yetkili üye işyerlerince banka kartı veya kredi kartı hamiline yapılan nakit ödemelerde düzenlenerek, kart hamilinin kimliğinin bir kod numarası, şifre veya kimliği belirleyici başka bir yöntemle belirlendiği haller dışında kart hamili tarafından imzalanan belgeyi,

Son ödeme tarihi: Kart hamilinin, dönem borcunu veya ödemesi gereken asgarî tutarını gecikmeye düşmeden ödeyebileceği son günü,

Dönem borcu: Hesap kesim tarihine kadar oluşan borç ve alacak kayıtlarının bakiyesi ile önceki hesap özeti bakiyesinin toplamını,

Asgarî tutar: Dönem borcunun ödenmesi gereken en az tutarını,

Alacak belgesi: Banka kartı veya kredi kartı kullanılarak alınmış olan malın iadesi veya hizmetin alımından vazgeçilmesi veya yapılan işlemin iptali halinde kart

hamilinin hesabına alacak kaydedilmek üzere üye işyeri tarafından düzenlenen belgeyi,

Bildirim, talep, şikâyet ve itirazlar: Kart hamilinin yazılı olarak, elektronik ortamda veya telefon ile yapacağı bildirim, talep, şikâyet ve itirazları ifade eder.

Kart Kullanımına ait yükümlülüklerde aşağıdaki gibidir.⁶⁰

Kart kullanımından doğan sorumluluk, sözleşme imzalandığı ve kartın zilyetliğine geçtiği veya fizikî varlığı bulunmayan kart numarasının öğrenildiği andan itibaren, kart hamiline aittir.

Kartın imza hanesinin kart hamili tarafından imzalanmış olması zorunludur. Üye işyerinin talep etmesi durumunda kart hamili, kartın kullanımı sırasında kimlik belgesi ibraz etmek zorundadır.

Bu Kanunun 20 nci maddesi uyarınca harcama belgesi düzenlenmeksizin çeşitli iletişim araçları yoluyla veya sipariş formu vasıtasıyla yapılan mal ve hizmet alımlarındaki hukuka aykırı kullanımlardan kaynaklanan zararlardan kart hamili sorumlu tutulamaz.

Kart hamili, kendisine tevdi edilen kartı ve kartın kullanılması bir kod numarası, şifre veya kimliği belirleyici başka bir yöntemin kullanılmasını gerektiriyorsa bu bilgileri güvenli bir şekilde korumak ve başkaları tarafından kullanılmasına engel olacak önlemleri almak, kartın kaybolması, çalınması veya iradesi dışında gerçekleşmiş herhangi bir işlemi öğrenmesi halinde kart çıkaran kuruluşu derhal haberdar etmek zorundadır.

Kart hamili adresinde meydana gelen değişiklikleri, değişiklik tarihinden itibaren onbeş gün içinde kart çıkaran kuruluşu bildirmekle yükümlüdür.

⁶⁰ “Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanunu”, **Resmî Gazete**, (1 Mart 2006).

5. TÜRKİYE PİYASASINDAKİ KREDİ KARTLARI

5.1. MasterCard

16 Ağustos 1966'da California'da kurulmuştur. Merkezi ABD'dedir. MasterCard sisteminin Avrupa çevresindeki organizasyonu Eurocard ve Eurocheque sistemlerini yöneten Europay International S.A.'dır. Merkezi Belçika Waterloo'dadır. "Eurocard" ve "Mastercard" olarak çalışan kredi kartları "MasterCard" olarak birleşmiştir. Dünyada yaklaşık 1.7 milyar kartı bulunmaktadır.

210 ülkede 25 binden fazla banka ve finans kuruluşunca kullanılmaktadır. Yaklaşık 22 milyonu aşkın işyerinde işlem yapabilme olanağı tanır. 935 bin ATM'ye sahiptir.

Türkiye, İsrail, Kıbrıs, Yunanistan, Azerbaycan, Kazakistan, Tacikistan, Türkmenistan ve Özbekistan'dan oluşan Güneydoğu Avrupa Bölgesi 2005 yılından itibaren Türkiye'de yaklaşık 14 milyon Mastercard kredi kartı vardır.

5.2. Visa

1958 yılında, "Bank Americard" ismiyle ilk kredi kartını çıkarmıştır. 1965 yılında diğer bankalara kredi kartı için lisans vermeye başlamıştır. 1977 yılında VISA ismi kabul edilmiştir. Dünyadaki tüm işlemleri Londra'dan takip etmektedir.

Dünya'da 21 bin banka ve finansal kuruluş tarafından kullanılmaktadır. Yaklaşık 2 milyar VISA markalı kart dolaşımdadır. Teknoloji ve alt yapıya önemli yatırımlar yapmaktadır.

VISA Türkiye, VISA Europe Ltd. içerisinde yer almakta ve kredi kartı sayısı bakımından Avrupa'da 3. sırada yer almaktadır. Yaklaşık 32 milyar Euro'luk işlem hacmi vardır. Chip & PIN uygulamasına önemli destek vermektedir. Ülkemizde 25 üye banka tarafından kullanılmaktadır. 2005 yılı itibarıyla 16 milyon adet VISA markalı kredi kartı vardır.

5.3. Amex

1950'lerde önemli evrakları taşıma amacıyla kurulmuştur. Merkezi ABD'dedir.

1958 yılında "American Express Card" ile kredi kartı pazarına girmiştir. 1960 yılında üst gelir grubunu hedef alan "American Express Gold Card"ı, 1980'lerde ise en üst gelir grubunu hedef alan "Platinum Card"ı çıkarmıştır. 2000'li yıllarda benzersiz hizmetler sunan dünyanın en prestijli kartı olan "Centurion Card"ı çıkarmıştır.

Ülkemizde pazarlaması yalnızca Akbank tarafından yapılmaktadır. Ülkemizde dünyadaki prestijinden uzaktır. 75 ülkede 80'e yakın ortağı vardır.

6. TÜRKİYE'DE KREDİ KARTININ GELECEĞİ

Ülkemizde ilk kredi kartı Koç Grubuna bağlı "Se-Tur A.Ş." tarafından 1968 yılında çıkarılan "Diners Club"tır. Daha sonra piyasaya "American Express" kredi kartı dahil olmuştur.

1975 yılına gelindiğinde InterBank grubuna bağlı olarak EuroCard ve Access kredi kartlarının piyasaya girdiği görülmektedir. 1981 yılında ilk kez bir banka (Anadolu Bankası) ABC Turizm ile birlikte VISA'nın temsilciliğini almıştır.⁶¹

Bankalar topladıkları mevduatı nisbi olarak sayıları az olan özel kişi yada tüzel kişilere kullanırmak yerine, riski dağıtmak amacıyla nispi olarak daha fazla kişilere kredi vermeği tercih eder olmuşlardır.

Uygulamada geçmişte kredi kartı için yazı ile 1-2 kefil isteyen bankalar kefilsiz, (hatta kullanıcının haberi olmadan) kredi kartı ihraç etmeye başlamışlardır. Geri ödemesini düzenli olarak yapan kimselerin kredi kartı limitlerinin kredi kartı veren kuruluşlar tarafından arttırıldığı da görülmektedir.

BKM verilerine göre, son yılları bazı rakamlarla kıyaslayacak olursak;

⁶¹ Mehmet KÜÇÜK, "Bireysel Bankacılık, Otomasyon ve Türkiye'de Bireysel Bankacılık", **Uzman Gözüyle Bankacılık Dergisi**, (Banka Uzmanları Derneği Yayını, Aralık 1993), s.41.

1987 yılında kredi kartı adedi 27 000, 1988 ve 1989 yılında 50 000 ve 245 000'dir. 2003, 2004 ve 2005 yılında ise sırasıyla 19.8 milyon, 26.6 milyon ve 29.9 milyon adettir. 1991 yılında POS adedi 1623 adet, 1992, 1993, 1994 yıllarında sırasıyla 5315, 10668 ve 16135 adettir. 2003, 2004 ve 2005 yıllarında ise sırasıyla 662429, 912118 ve 1140957 adettir. Bu gün pazardaki işportacıda yada küçük bir köy bakkalında POS cihazı görülebilir.

ATM sayılarına bakacak olursak;

1991 ve 1992, 1993 yıllarında sırasıyla 1605, 3209 ve 3993 adettir. 2003, 2004 ve 2005 yıllarına sırasıyla bakacak olursak 12857, 13544 ve 14 823 adet olduğunu görürüz. Hatta bazı bankalar birleşerek (Altın Nokta ve Ortak Nokta gibi) ATM açısından tercih edilirliliklerini arttırmak istemektedirler.

Kredi kartındaki bu gelişmeleri yalnızca ekonomik nedenlere bağlamakta doğru olmayacaktır. Yıllar itibarıyla kırsal nüfusun azalması, kentsel nüfusun artması, metropol nüfuslarının artması, kredi kartı veren banka yada özel finans kuruluşlarının artması, yabancı banka sayılarının artması, kredi kartının çıkarıcı kuruluşların kampanyaları gibi faktörleri de kredi kartının işlem ve sayı olarak artması nedenleri arasında saymak gerekir.

BKM verilerine göre sırasıyla 2002, 2003, 2004 ve 2005 yıllarında işlem adet ve tutarlarına sırasıyla bakacak olursak; 638, 833, 1136 ve 1301 milyon adettir. Ciroları ise sırasıyla 25613, 40334, 65688 ve 86494 milyon YTL'dir.

Türkiye'de bilgisayar bağlantısı ve kişi başına PC sayısına bakacak olursak gelecekte bu sayıların çok hızlı artış göstereceğini tahmin edebiliriz. Buna paralel olarak internetten yapılan e-ticaretin sayı ve ciro olarak önümüzdeki yıllarda daha da artacağını söyleyebiliriz.

Tablo 2. Türkiye’de Yıllar İtibariyle Kredi Kartı Sayıları

Kredi Kartı Sayıları							
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Visa	6.687.284	8.280.783	7.829.906	7.947.302	9.572.460	13.202.147	15.989.986
MasterCard	3.306.237	5.068.747	6.102.024	7.718.049	10.255.667	13.450.664	13.963.095
Diğer	52.122	58.947	64.876	40.019	35.040	28.317	25.162
Toplam	10.045.643	13.408.477	13.996.806	15.705.370	19.863.167	26.681.128	29.978.243

Kaynak: BKM

Yukarıdaki tablodan da görüldüğü gibi projeksiyon hesabı yapılarak gelecekte de kredi kartı sayısının artacağı söylenilebilir.

7. TÜRKİYE’DE KREDİ KARTI SAHTEKARLIKLARI

Kredi Kartında sahtekarlık ve dolandırıcılık, Türk bankacılık sektörünün ve kart hamillerinin en önemli sorunlarından birisi. Sahteciliğinin boyutunun yaklaşık 50 milyon dolar olduğu tahmin ediliyor. 1 Nisan’dan itibaren kredi kartı ile alışverişte şifre uygulamasına geçilmesinin bu maliyeti asgari düzeye indirmesi bekleniyor. Şifreye geçişin yanı sıra 1 Mart’ta yürürlüğe giren Banka ve Kredi Kartları Kanunu’ da kart sahtekarlığı ve dolandırıcılığına karşı ciddi yaptırımlar getiriyor. Gerçeğe aykırı olarak harcama belgesi, nakit ödeme belgesi yada alacak belgesi düzenlemek veya bu belgelerden ne suretle olursa olsun tahrifat yapmak suretiyle kendisine veya başkasına yarar sağlayanlar iki yıldan beş yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adli para cezasıyla cezalandırılacak.⁶²

Banka kartı veya kredi kartını kaybettiği yada çaldığı yolunda gerçeğe aykırı beyanda bulunarak kartı bizzat kullanan veya başkasına kullandıranlar ile bunları bilerek kullananlar 1 yıldan 3 yıla kadar hapis ve 2000 güne kadar adli para cezasına

⁶² “Yeni Banka ve Kredi Kartları Kanunu”, **Akşam Gazetesi**, (14 Mart 2006), s.6.

çarpıtılacak. Kredi kartı veya üye işyeri sözleşmesinde veya ek belgelerde sahtecilik yapanlar veya sözleşme imzalamak amacıyla sahte belge ibraz edenler 1 yıldan 3 yıla kadar hapis cezasına mahkum edilecek.⁶³

Türkiye’de kişi başına 1.9 kredi kartı düşerken, kart kullanıcılarının toplam sayısı 15.7 milyon düzeyindedir.⁶⁴

2006 yılında ülkemizde 17.6 milyon dolarlık kredi kartı sahteciliği ve dolandırıcılığı olmuştur. Kredi kartında sahtecilik ve dolandırıcılığın maddi boyutu 2002 den 2003’e geçildiğinde 3 katına yakın artmıştır. Chip & PIN uygulamasına geçilmemiş olsaydı önümüzdeki yıllarda 30-40 milyon dolarlık kaybın rahatlıkla görülme riski bulunmaktaydı. Chip & PIN sürecinin tamamlanmasıyla sahtecilik ve dolandırıcılıktaki maddi boyutta yüzde 20-30 azalma bekliyoruz.⁶⁵

Şifre güvenliğinde dikkat edilmesi gerekenler;⁶⁶

- Şifreniz (PIN) ve diğer güvenlik bilgilerinize satış görevlisi de dahil olmak üzere kesinlikle kimseyle paylaşmayın.
- Kredi kartınızı sizden başka kimsenin kullanmasına izin vermeyin. Bankanızın, şifrenizi posta aracılığıyla göndermesi durumunda, şifrenizi hemen ezberleyin ve şifrenin yazılı olduğu belgeyi hemen yok edin.

Türkiye’de kredi kartı ve sahteciliği sahte kart, sahte basım, çalıntı, kayıp, manyetik şerit kopyalama gibi yöntemlerle yapılmaktadır. Birinci ve ikinci sırayı sahte kart ve kayıp kartlarla yapılan dolandırıcılıklar almaktadır.

⁶³ **Aynı.**

⁶⁴ “Şifre Uygulaması Sahteciliği Azaltacak”, **Akşam Gazetesi**, (22 Mart 2006), s.9.

⁶⁵ “Kartta 4.4 Milyon Tüketicinin Asgari Ödemesine Zam Geliyor”, **Vatan Gazetesi**, (22 Şubat 2006), s.7.

⁶⁶ http://www.chipandpin.com.tr/sifre_guvenligi.html

Chip & PIN uygulaması manyetik şerit kopyalama yoluyla yapılan sahtekarlığı 2004 ve 2005 yılında sıfıra indirmiştir. Bu sistemle şifre (PIN) kişiye özeldir ve gizlidir. Kişi şifresini kendisi tuşlar.

Ülkemizde yabancı turistlerin dahi kredi kartı sahteciliğine karıştığını görmekteyiz. Örneğin;

1998 yılında Marmaris'te faaliyet gösteren Selma Kuyumculuk ve Saatçilik firmasına gelen turistler ibraz etmiş oldukları kredi kartları ile altın takı eşyaları almaya çalışmış ve işyeri yetkilisi tarafından kartlar POS makinesinden geçirilirken terminal tarafından basılan slip üzerindeki numara ile kartlar üzerinde basılı olan numaraların farklı olduğunu tespit etmesi ve banka merkezini araması durumunda yakalanmış olup dolandırıcılar çıkarıldıkları mahkeme tarafından sınır dışı edilmişlerdir. Dolandırıcılar, birisi kadın üç Alman vatandaşı Selma Kuyumculuk ve Saatçilik firmasında sahte kart kullanmaya çalışmışlardır.⁶⁷ Bir başka örnek ise,

1999 yılında dolandırıcılar bu kez hedef olarak kendilerine Vakko-Akmerkez şubesini seçmişlerdi. Vakko-Akmerkez şubesine gelen birisi bayan üç dolandırıcıdan bir kendisini rehber olarak tanıtmış ve beraberindeki turistlerin alışveriş yapmak istediğini belirterek kartlarını kullanmaları için aracılık etmiştir. Kartlar Almanya'da postada dağıtım esnasında çalınan kredi kartları olup iki kart üzerinde resim bulunmaktadır. Satış sorumlusu kendisine ibraz edilen kartlardan ilkinin terminalden geçirmiş, ancak terminalden aldığı ret cevabına istinaden kartı işleme almayarak başka kart istemiştir. Satış sorumlusu kendisine ibraz edilen ikinci kartın resimli olduğunu ve kartın gerçek kart sahibi tarafından kullanılmadığını tespit ettiğinde banka merkezini arayarak durum hakkında bilgi vermiş ve üç Alman vatandaşının yakalanmasını sağlamıştır.⁶⁸

Daha önce kredi kartı dolandırıcılığı yaparken yakalanan üniversite öğrencileri yine yakayı ele verdi. Yakalanan 19 kişilik çetenin, 100 bin kredi kartını kullanarak milyonlarca YTL yaptığı ortaya çıktı. Polisin zanlıların üzerinde ve evlerinde yaptığı

⁶⁷ "Türkiye'deki Kredi Kartı Sahteciliğine Örnekler", **Pano Dergisi**, (Haziran 2000, Sayı 7), s.6.

⁶⁸ Aynı.

aramada 1600 adet sahte kredi kartı, 6 adet encoder cihazı, 2 adet kart printer cihazı, 1 adet tipper cihazı, çok sayıda bilgisayar ve ATM cihazının kart giriş bölümüne uygun şekilde düzenlenmiş sahtecilik düzeneği ele geçirildi. Bilgisayarlar üzerinde yapılan incelemede yurt içi ve yurt dışındaki banka müşterilerine ait 100 bin adet kart bilgisine ulaşıldı.⁶⁹

Teknoloji ne kadar gelişirse gelişsin, kötü niyetli kimseler sahtekarlık ve dolandırıcılık yapmak amacıyla kötü niyetli hareketlerine devam edecektir. Ancak ülkemizde kredi kartıyla yapılan dolandırıcılık ve sahtecilik hala Avrupa ortalamasının yaklaşık yarısıdır.

⁶⁹ “Kredi Kartı Baronları Polisin Çip’ine Takıldı.” **Akşam Gazetesi**, (10 Haziran 2006), s.20.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KREDİ KARTI HARCAMALARININ ENFLASYON ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ VE NEDENSELLİK İLİŞKİSİ

1. KREDİ KARTLARI VE İKTİSAT TEORİSİ

Günümüzde yaptığımız alışverişlerde ödemelerimizi nakit para dışında farklı araçlarla yapma imkanımız vardır. Bunlara genel olarak “para ikameleri” adı verilmektedir. Kredi kartları da para ikamesi araçlardan biri gibi görünse de, gerçekte bu ödeme araçları çekler ve elektronik veya plastik para olarak isimlendirilen para ikamelerinden farklıdırlar. Yapılan bir alışverişte elektronik para, ATM kartları veya çek kullanımı paranın doğrudan ödemeyi yapan kişinin bankadaki vadesiz mevduat hesabından karşı tarafın hesabına transferi anlamına gelmektedir. Oysa kredi kartı kullanımı, ödemeyi yapacak kişinin bankaya gidip ihtiyacı kadar kredi alıp, bunu da bir şekilde karşı tarafın mevduat hesabına aktarması ile aynı şeydir. Diğer bir anlatımla, kredi kartı kullanımında bir kredi anlaşması ve kredinin kullanımı söz konusudur. Bu durum diğer para ikameleri ile kredi kartlarını ayırmaktadır.

Yukarıda değinilen özelliği nedeni ile kredi kartları para stoku tanımlarından hiç birine dahil edilmemektedir. Elektronik para ise paranın yerine geçtiği için, para tanımlamasına dahil edilmektedir. Elektronik para kullanımı nakit para kullanımı azaltacağı için, dolaşımdaki paranın azalmasına neden olur. Bununla birlikte, eğer mevduat hesabında para yoksa elektronik para kullanılamayacağı için elde tutmaktan vazgeçilen nakit para vadesiz mevduat hesaplarına gidecektir. Dolayısıyla dolaşımdaki para azalırken, mevduat hesaplarında aynı miktarda bir artış ortaya çıkacaktır. Bu durum dar anlamdaki para stokunun ($M1 = \text{dolaşımdaki para} + \text{vadesiz mevduat hesapları}$) aynı kalması demektir.

Kredi kartları söz konusu olduğunda bu durum değişmektedir. Kredi kartı kullanmak için vadesiz mevduat hesabında para bulundurma koşulu yoktur. Alışveriş için kullanılacak para aynı anda kredi olarak alınır. Ödeme sonrasında karşı tarafın mevduat hesabında ödemeyi yapan kişinin bankadan aldığı kredi dolayısıyla bir artış meydana gelmektedir. Bu durum kredi geri ödenene dek piyasadaki kaydi paranın artması anlamına gelmektedir. Ödeme yapılan tarafın vadesiz mevduat hesabındaki artış M1 para stokunu artıracaktır. Diğer bir ifade ile, kredi kartı ile yapılan harcamalar para yaratılması mekanizması vasıtasıyla vadesiz mevduat hesaplarında bir artışa neden olmaktadır. Bu ise para stokunun artması anlamına gelmektedir.

Kredi kartı kullanımındaki artıştan kaynaklanan ve dar anlamdaki para tanımı olan M1'de artışa neden olacak olan kaydi para artışı, diğer faktörler sabitken enflasyonist bir etki yaratacaktır. Bu etkinin nedeni para arzındaki artıştır. Bunun yanında kredi kartı kullanımının yaygınlaşmasının para talebinde bir azalışa neden olacağı bunun da fiyatlar genel seviyesinde bir artışa yol açması olası bir durumdur. Nitekim kredi kartı kullanımındaki artışın mevduat hesaplarında tutulan para miktarını azalttığına ilişkin ampirik bulgular mevcuttur.⁷⁰ Örneğin kredi kartı kullanımındaki her % 10 artışa karşılık, mevduat hesaplarında %9 azalma gerçekleştiği gözlemlenmiştir.⁷¹ Para talebinde azalış anlamına gelen bu durum, para piyasasında arz fazlasına neden olarak enflasyonist etki yaratacaktır.

Kredi kartı kullanımındaki artışın enflasyon üzerinde para piyasası yoluyla gerçekleşen dolaylı etkileri yanında mal piyasaları üzerinden daha doğrudan etkileri de söz konusudur. Bazı yazarlar kredi kartı kullanımı ile ortaya çıkacak eldeki fazla paranın harcamaları artıracığı ve paranın dolaşım hızı ile birlikte fiyat düzeyini yükseltebileceğini iddia etmektedirler.⁷²

⁷⁰ John V. DUCA ve William C. WHITESELL, "Credit cards and Money demand: a cross sectional study", **Journal of Money, Credit and Banking**, (1995, v.27, no.2) s. 604-623

⁷¹ DUCA ve WHITESELL a.g.e. s. 621.

⁷² Frank G. STEINDL , "Credit Cards, Economization Of Money, And Interest Rates" **Journal of Economic Education**, (v. 31, no.3, 2000), s. 271-280.

Teorik olarak enflasyon ile kredi kartları kullanımını arasındaki nedensellik ilişkisi sadece kredi kartı kullanımından fiyatlara doğru olmayabilir. Örneğin enflasyondaki bir artışın enflasyonist beklentileri artırarak kredi kartı harcamalarını artırması da söz konusudur. Bu nedenle enflasyon ile kredi kartı kullanımını arasındaki ilişkinin mevcudiyetinin yanında, nedenselliğinin yönünün tespit edilmesi de ampirik önem arz etmektedir.

2. KREDİ KARTI HARCAMALARININ ENFLASYON ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

İktisat literatürdeki kredi kartları ile ilgili ampirik çalışmalar, kredi kartı kullanımının enflasyon üzerindeki etkilerinden ziyade, para talebi üzerindeki etkileri üzerinedir.⁷³ Bunlar arasında en önemlisi Duca ve Whitesell tarafından 1995 yılında yapılan kesit verisi çalışmasıdır. Bu yazarlar hanehalkı düzeyindeki mikroekonomik veriler kullanarak, hanehalklarının kredi kartı kullanımları ile vadesiz mevduat hesapları arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Yazarlar kredi kartı kullanımının vadesiz mevduat hesaplarında istatistiksel olarak anlamlı bir azalmaya neden olduğu sonucuna varmışlardır.⁷⁴

Bu çalışmada öncelikle kredi kartı kullanımını ile enflasyon arasında bir ilişki olduğu ön kabulünden hareketle, bu ilişkinin yönü ve derecesi araştırılacaktır. Bu amaçla Granger nedensellik testi kullanılmıştır.

⁷³ Örneğin bkz. Hafiz AKHAND ve Ross MILBOURNE, "Credit cards and aggregate Money demand" **Journal of Macroeconomics**, (v.8, no.4, 1986) s. 471-478 ve Laura RINALDI, "Payment Cards and Money Demand in Belgium" **Katholieke Universiteit Leuven, International Economics Working Papers Series** (No. ces0116, 2001) url: <http://www.econ.kuleuven.ac.be/ew/admin/Publications/Dps0116.pdf>.

⁷⁴ DUCA ve WHITESELL, **a.g.e.** s. 617-621.

2.1. Granger Nedensellik Analizi

Granger değişkenler arası nedensellik testi zaman serisi verilerine dayanır. Granger anlamında nedensellik şu şekilde tanımlanabilir:

Bir değişken (X) bir başka değişkene (Y) hem X hem de Y'deki bilgi veri iken eğer Y değişkeni sadece X'e ait geçmiş değerler kullanılarak, ortalama kare hatası (MSE) anlamında daha iyi tahmin edilebilirse Granger anlamında neden olur. Bir başka deyişle, X değişkeninin geçmiş değerlerine ait bilgi sahibi olmak, Y'nin daha kesin bir biçimde öngörülebilmesine neden oluyorsa, X değişkeni Y değişkenine Granger anlamında neden olur.⁷⁵

Granger testi, yukarıdaki Y ve X arasındaki ilişkiden hareketle şöyle açıklanmaktadır:⁷⁶

Testte önce şu denklemler tahmin edilir:

$$Y_t = \sum_{i=1}^n \alpha_i X_{t-i} + \sum_{j=1}^n \beta_j Y_{t-j} + u_{1t} \quad (1)$$

$$X_t = \sum_{i=1}^m \lambda_i X_{t-i} + \sum_{j=1}^m \delta_j Y_{t-j} + u_{2t} \quad (2)$$

Burada u_{1t} ve u_{2t} hata terimlerinin birbirleriyle ilişkili olmadığı varsayılmaktadır. (1) denklemi carî Y'nin; Y'nin geçmiş değerleri ile X'in geçmiş değerlerine bağlı olduğunu göstermektedir. (2) denklemi ise, X_t in, geçmiş X ve Y değişkenlerine bağlı olduğunu ifade eder. Y ve X değişkenlerinin birbirlerine etkileri konusunda, (1) ve (2) regresyonlarından hareketle birbirinden farklı şu dört hal söz konusu olmaktadır:

⁷⁵ Mustafa ÖZER, "Reel Döviz Kurları İle Nominal Döviz Kurları Arasındaki Nedensellik", **Anadolu Üniversitesi, Açık Öğretim Fakültesi Dergisi** 1, (1994).

⁷⁶ Gujarati, **a.g.e.**, s.541.

1. X nin Y i tek yönlü etkilemesi ($X \rightarrow Y$)

Bu durum; (1) denklemindeki gecikmeli X nin parametrelerinin istatistiksel olarak sıfırdan farklı olması (yani $\Sigma\alpha_i \neq 0$ olması) ve (2) deki gecikmeli Y parametreleri setinin istatistiksel olarak sıfırdan farksız olması (yani $\Sigma\delta_i = 0$ olması) halinde söz konusu olur.

2. Y nın X i tek yönlü etkilemesi ($Y \rightarrow M$)

Yukarıdakinin tersi olan bu durum ise şu halde söz konusudur: (1) deki X gecikmeli parametrelerinin sıfırdan farksız olması ($\Sigma\alpha_i = 0$) ve (2) da gecikmeli Y değişkeni parametreleri setinin istatistiksel olarak sıfırdan farklı olması ($\Sigma\delta_i \neq 0$) hali.

3. Y ve X in karşılıklı olarak birbirini etkilemeleri durumu ($Y \leftrightarrow X$)

Bu durumun varlığı Granger testi ile şöyle anlaşılır: Her iki denklemde de gecikmeli X ve Y parametreleri setleri istatistiksel olarak anlamlı yani sıfırdan farklı ise yani: $\Sigma\alpha_i \neq 0$, $\Sigma\beta_j \neq 0$, $\Sigma\lambda_i \neq 0$, $\Sigma\delta_j \neq 0$ ise iki değişkenin karşılıklı olarak birbirini etkilediklerine karar verilir.

4. Y ve X in birbirini etkilememesi, birbirinden bağımsız olması durumu:

Bu durum, yukarıdaki denklemlerdeki gecikmeli değişkenlerin parametreler setlerinin sıfıra eşit olmaları halinde söz konusu olmaktadır.

Granger nedensellik testi uygulamak için öncelikler (1) ve (2) ile verilen modeller kısıtsız olarak en küçük kareler (EKK) yöntemi ile tahmin edilir. Daha sonra her iki modelin sınanacak hipoteze göre kısıtlanmış halleri yine EKK yöntemi ile tahmin edilir. Örneğin $H_0: \Sigma\alpha_i = 0$ hipotezini test etmek için tahmin edilecek kısıtlı model

$$Y_t = \sum_{j=1}^n \beta_j Y_{t-j} + u_{1t} \quad (3)$$

Şeklinde olacaktır. Her iki tahminden elde edilecek hata kareleri toplamları (RSS) kullanılarak aşağıdaki F test istatistiği elde edilir:

$$F = \frac{(RSS_R - RSS_U)/\ell}{RSS_U/(N - k)} \quad (4)$$

Yukarıdaki test istatistiğinde RSS_U kısıtsız modelden elde edilen hata kareleri toplamını, RSS_R kısıtlı modelden elde edilen hata kareleri toplamını, ℓ modeldeki gecikme sayısını, N gözlem sayısını, k ise modelde tahmin edilen parametre sayısını göstermektedir. (3) ile verilen F test istatistiği (ℓ , $N-k$) serbestlik derecesine sahiptir. Bu istatistik kullanılarak H_0 hipotezinin reddedilip edilmeyeceğine karar verilir.

Bu çalışmada enflasyon değişkeni olarak tüketici fiyat endeksi (TÜFE), kredi kartı kullanımı değişkeni olarak ise kredi kartı ile yapılan toplam harcamalar alınmıştır. Kredi kartı harcamaları için iki değişken oluşturulmuştur:

KREDİ: toplam kredi kartı ile yapılan harcamalar (cari fiyatlarla)

SKREDİ: toplam kredi kartı ile yapılan harcamalar (sabit fiyatlarla)

Çeyrek yıllık frekansta olan seriler 1994 yılının dördüncü çeyreğinden 2004 yılının dördüncü çeyreğine kadar olan dönemi kapsamaktadır.

Granger nedensellik testinin ön koşulu değişkenlerin durağan olmasıdır. Bu nedenle TÜFE ve kart harcamaları değişkenlerinin durağanlıkları ADF testi ile araştırılmıştır. Bununla ilgili sonuçlar Tablo 1’de verilmiştir. ADF test istatistiğinin elde edildiği modellerdeki gecikme sayısına AIC kriteri kullanılarak karar verilmiştir. Bütün modellerde sabit dahil edilmiştir. Trend ise sadece SKREDİ, KREDİ ve TÜFE değişkenlerinin test modellerine dahil edilmiştir. Δ SKREDİ, Δ KREDİ ve Δ TÜFE değişkenlerinin test modellerinde trend terimi yoktur. Çünkü bu değişkenler için trend teriminin katsayısı istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Tablo 1’de görüldüğü gibi TÜFE durağan olmamakla birlikte enflasyon Δ TÜFE değişkeninin birim köke sahip olduğu hipotezi reddedilmiştir. Diğer bir ifade ile Δ TÜFE değişkeni durağandır. Aynı şekilde SKREDİ ve KREDİ değişkenlerinin

durağan olmadıkları, fakat bunların birinci farkları olan Δ SKREDİ ve Δ KREDİ değişkenlerinin durağan oldukları görülmektedir.

Tablo 3: Granger Nedensellik Analizi için ADF Birim Kök Testi Sonuçları

Değişken	ADF test istatistiği*	p-değeri
SKREDİ**	-1.463920	0.8266
Δ SKREDİ	-5.813391***	0.0001
KREDİ**	-2.640845	0.2653
Δ KREDİ	-5.361494***	0.0001
TÜFE**	-1.867549	0.6534
Δ TÜFE	-3.387179***	0.0169

* ADF modellerindeki gecikme değerleri AIC kriterine göre seçilmiştir. Bütün modellerde sabit terim mevcuttur.

**Trend terimi dahil edilmiştir.

***%1 anlamlılık düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlıdır.

Birim kök testlerinden elde edilen sonuçlara dayanarak Granger nedensellik testi için değişkenlerin birinci farklarının kullanılmasına karar verilmiştir. Granger nedensellik testlerinden elde edilen sonuçlar Tablo 4 ve 5’de verilmiştir.

Tablo 4: Δ SKREDİ ve Δ TÜFE değişkenleri için Granger Nedensellik Test Sonuçları

Gecikme	H_0 : Δ SKREDİ, Δ TÜFE nin Granger nedeni değildir.		H_0 : Δ TÜFE, Δ SKREDİ nin Granger nedeni değildir.	
	F İstatistiği	P-değeri	F İstatistiği	P-değeri
1	1.35756	0.25104	1.50387	0.22743
2	1.35131	0.27172	1.58770	0.21838
3	1.99147	0.13439	1.25481	0.30582
4	2.15805*	0.09800	0.95276	0.44752
5	3.01853**	0.02725	1.17353	0.34778
6	3.29753**	0.01644	1.02703	0.43205

* %10 anlamlılık düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlıdır.

** %5 anlamlılık düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlıdır.

Tablo 2’de sabit fiyatlarla kredi harcamalarındaki değişiklikler ile TÜFE değişkenindeki değişiklikler arasındaki Granger nedensellik test sonuçları verilmiştir. Tablodan 4 dönemlik gecikme için %10 anlamlılık düzeyinde, 5 ve 6 dönemlik gecikmeler için ise %5 anlamlılık düzeyinde sabit fiyatlarla kredi kartı harcamalarının TÜFE’nin Granger nedeni olduğu görülmektedir.

Tablo 3’de ise cari fiyatlarla kredi harcamalarındaki değişiklikler ile TÜFE değişkenindeki değişiklikler arasındaki Granger nedensellik test sonuçları verilmiştir. Tablodan 4 ve 5 dönemlik gecikmeler için %5 anlamlılık düzeyinde, 6 dönemlik gecikme için ise %1 anlamlılık düzeyinde cari fiyatlarla kredi kartı harcamalarının TÜFE’nin Granger nedeni olduğu görülmektedir.

Tablo 5: $\Delta KREDİ$ ve $\Delta TÜFE$ değişkenleri için Granger Nedensellik Test Sonuçları

Gecikme	$H_0: \Delta KREDİ, \Delta TÜFE$ nin Granger nedeni değildir.		$H_0: \Delta TÜFE, \Delta KREDİ$ nin Granger nedeni değildir.	
	F İstatistiği	P-değeri	F İstatistiği	P-değeri
1	0.03019	0.86296	0.56690	0.45602
2	0.77489	0.46829	1.23306	0.30341
3	1.23306	0.30341	1.55876	0.21789
4	2.83024*	0.04194	1.12147	0.36492
5	3.43769*	0.01564	1.78463	0.14979
6	3.74691**	0.00899	1.20126	0.33947

* %5 anlamlılık düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlıdır.

** %1 anlamlılık düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlıdır.

Granger nedensellik testi sonuçlarından kredi kartı harcamaları ile enflasyon arasındaki ilişkinin, kredi kartı harcamalarından enflasyona doğru olduğu anlaşılmaktadır. Diğer bir ifade ile kredi kartı harcamalarındaki değişiklikler enflasyonu etkilemektedir. Bunun yanında enflasyonun kredi kartı harcamalarında bir değişmeye neden olduğu konusunda herhangi bir bulgu elde edilmemiştir. Bu ise nedensellik ilişkisinin iki yönlü olmadığını teyit etmektedir.

Granger nedensellik testinde dikkat edilmesi gereken en önemli husus nedenselliğin tanımıdır. Buna göre ancak bir değişkenin geçmişteki değerleri başka bir değişkenin bugünkü veya gelecekteki değerlerini etkileyebilir. Diğer bir ifade ile Granger nedensellik testi aynı dönem içerisinde gerçekleşen neden-sonuç ilişkisini tespit edemez. Özellikle düşük frekanslı veri kullanıldığında bu nokta daha bir önem taşımaktadır. Örneğin aralarında aylık olarak bir nedensellik ilişkisi bulunan iki değişken arasındaki nedensellik ilişkisi üç aylık veriler kullanıldığında Granger nedensellik testi ile tespit edilemez. Bu nedenle muhtemel bir eşanlı ilişkisi tespit etmek için farklı ekonometrik teknikler kullanılmalıdır.

2.2. Eşbütünleşim Analizi ve Hata Düzeltme Modeli Tahmini

Kredi kartı harcamaları ile enflasyon arasındaki muhtemel bir eşanlı ilişkiyi tespit etmek amacıyla kredi kartı harcamalarının para talebi yoluyla modellendiği bir enflasyon denklemi oluşturularak tahmin edilmiştir. Enflasyon modelini oluştururken reel gayrisafi milli hasıla (y), 3 aylık hazine bonusu faiz oranları (R), kredi kartı ile yapılan toplam cari harcamalar (k), M1 para tanımı (m) ve TÜFE (p) kullanılmıştır. Hazine bonusu faiz oranları dışındaki bütün değişkenler doğal logaritmalar cinsinden ifade edilmiştir. Veri seti bir önceki analizdeki gibi üç aylık gözlemlerden oluşmakta ve 1994:1–2004:4 dönemini kapsamaktadır.

Analizin ilk aşamasında kullanılacak değişkenlerin durağanlıklarının test edilmiştir. Bu amaçla ADF birim kök testi uygulanmıştır. Tablo 4’te görüleceği üzere faiz oranı hariç bütün değişkenler düzey değerlerinde durağan değil iken, birinci farklarında durağandırlar. Bu sonuç, faiz oranı dışındaki değişkenlerin birinci dereceden bütünleşik olduğu (integrated of order 1) anlamına gelmektedir. Böyle değişkenler $I(1)$ olarak adlandırılmaktadır.⁷⁷

Modelde kullanılacak değişkenler durağan olmadıkları için düzey değerleri yerine birinci farklarının kullanılması gerekmektedir. Bunun yanında $I(1)$ olan değişkenlerin aralarında bir uzun dönem denge ilişkisi bulunması muhtemeldir.

⁷⁷ Gujarati, a.g.e. s.726

Böyle bir durumda I(1) değişkenlerinin bulunduğu regresyon denkleminin tahmininden elde edilecek kalıntılar I(0), yani durağan olacaklarından, elde edilecek sonuçlar bir anlam ifade edebilecektir.⁷⁸ Bu duruma “eşbütünleşim (cointegration)” adı verilmektedir.

Tablo 6: ECM modeli için ADF Birim Kök Testi Sonuçları

Değişken	ADF test istatistiği*	p-değeri
p^{**}	0.997857	0.9998
Δp^{**}	-6.399772[†]	0.0000
y^{**}	-2.711003	0.2387
Δy	-3.989070[†]	0.0037
k^{**}	-2.338166	0.4034
Δk^{**}	-5.510256[†]	0.0003
m^{**}	-1.253426	0.8860
Δm^{**}	-5.142781[†]	0.0008
R^{**}	-3.574763^{***}	0.0443

* ADF modellerindeki gecikme değerleri AIC kriterine göre seçilmiştir. Bütün modellerde sabit terim mevcuttur.

**Trend terimi dahil edilmiştir.

***%5 anlamlılık düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlıdır.

† %1 anlamlılık düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlıdır.

Ampirik çalışmalar para stoku, GSMH, faiz oranları ve fiyatlar arasında bir uzun dönem denge ilişkisi olduğunu ortaya koymuştur.⁷⁹ Bu nedenle bu değişkenler arasında bir eşbütünleşimin söz konusu olup olmadığının tespit edilmesi gerekmektedir. p , m , y , R ve k değişkenleri arasındaki eşbütünleşim ilişkisini test

⁷⁸ Gujarati, **a.g.e.** s.726

⁷⁹ Örneğin bkz. Stephen MILLER, “Monetary Dynamics: An Application of Cointegration and Error Correction Modeling” **Journal of Money, Credit and Banking**, (v.23, no.2, 1991), s.139-154 ve James H. STOCK ve Mark W. WATSON, “A Simple Estimator of Cointegrating Vectors in Higher Order Integrated Systems” **Econometrica**, (v.61, no.4, 1993), s.783-820.

etmek için Engle ve Granger tarafından önerilen iki aşamalı yöntem kullanılmıştır.⁸⁰ Bu yöntemin ilk aşamasında aralarında eşbütünleşim ilişkisi olduğu öngörülen I(1) ve I(0) değişkenlerinden oluşan regresyon modeli EKK yöntemi ile tahmin edilir. İkinci aşamada ise, bu regresyondan elde edilen kalıntıların durağan olup olmadıkları test edilir. Kalıntıların durağan olmaları modelde yer alan değişkenler arasında bir eşbütünleşim, veya bir başka ifade ile uzun dönem denge ilişkisi olduğunu gösterir.

İlk aşamada aşağıdaki model oluşturularak EKK yöntemi ile tahmin edilmiştir:

$$m_t = \alpha_0 + \alpha_1 p_t + \alpha_2 y_t + \alpha_3 k_t + \alpha_4 R_t + u_t \quad (5)$$

Bu modelde faiz oranı (R) hariç bütün değişkenler I(1) dir. EKK yöntemi ile elde edilen parametre tahminleri Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7: Eşbütünleşim modelinden elde edilen katsayı tahminleri*

α_0	α_1	α_2	α_3	α_4
-4.18 (-0.90)	0.67** (2.45)	0.12** (2.85)	-0.08** (-3.52)	-0.30** (-3.22)

*Parantez içindekiler t değerleridir.

** %1 anlamlılık düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlıdır.

İkinci aşamada (5) denkleminin tahmininden elde edilen kalıntılara ADF birim kök testi uygulanmıştır. Bu testte AIC, SIC ve HQ kriterleri 1 gecikmeyi seçmiştir. Bu şekilde tahmin elde edilen ADF test istatistiği **[-4,373]**’tür. %1 anlamlılık düzeyine göre H_0 hipotezini reddetmek için kritik değer ise **[-3,596]**’dir. Görüldüğü gibi elde edilen test istatistiği değeri H_0 hipotezinin kabul sınırlarının dışındadır. Bu nedenle “*kalıntılar birim köke sahiptir*” şeklindeki sıfır hipotezi reddedilerek, kalıntıların durağan olduğuna karar verilir. Bu sonuç (5) nolu denklemde yer alan değişkenlerin eşbütünleşik olduğu anlamına gelmektedir. Diğer bir ifade ile bu değişkenler arasında bir uzun dönem denge ilişkisi vardır.

⁸⁰ Gujarati, a.g.e. s.727-728

Kredi kartı harcamalarının enflasyon üzerindeki etkilerini görmek için, yukarıdaki eşbütünleşim analizinden elde edilecek sonuçlardan faydalanarak bir hata düzeltme modeli tahmin edilmiştir. Hata düzeltme modelleri (error correction model – ECM) hem kısa dönem, hem de uzun dönem ilişkileri birlikte modellemek için uygun bir yöntemdir.⁸¹ Tahmin edilen hata düzeltme modeli şu şekilde ifade edilmiştir:

$$\Delta p_t = \beta_0 + \beta_1 ECT_{t-1} + \beta_2 \Delta m_t + \beta_3 \Delta k_t + \beta_4 \Delta R_t + \beta_5 d + \varepsilon_t \quad (6)$$

Yukarıdaki ifadede ECT hata düzeltme terimidir ve (5) nolu regresyondan elde edilen kalıntılardır. Bu değişkenin katsayısı olan β_1 ise “hata düzeltme katsayısı” olarak isimlendirilir. Hata düzeltme katsayısı bağımlı değişkenin hangi hızla tekrar dengeye geldiğini gösterir. (6) nolu ifadedeki d ise 1994 ve 2001 ekonomik krizleri için kullanılmış kukla değişkendir. Modeldeki ε_t terimi ise rassal hataları ifade etmektedir. Rassal hata teriminin sıfır ortalama ve σ^2 gibi bir varyans ile normal dağılıma sahip olduğu varsayılmaktadır. Bu modelde $p = \log_e T\ddot{U}FE$ ve $\Delta p_t = p_t - p_{t-1}$ olduğu için, Δp fiyat endeksindeki büyüme, yani enflasyondur.

Analiz sürecinde (6) nolu modele reel döviz kuru ve reel GSMH değişkenleri de dahil edilmiş, fakat modele katkıları istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Bu nedenle bu değişkenler modelden çıkarılmıştır. Modelden elde edilen parametre tahminleri Tablo 8 ile verilmiştir.

⁸¹ Gujarati, a.g.e. s.728-730

Tablo 8: Hata Düzeltme Modelinden Elde Edilen Katsayı Tahminleri*

Değişken	Katsayı tahmini
Sabit	0.052368 (0.014922)
ECT_{t-1}	0.169913** (0.093270)
Δm_t	0.323135* (0.108457)
Δk_t	0.098428* (0.033006)
ΔR_t	0.220186* (0.052796)
d_t	0.026480 (0.016974)

† Parantez içindeki ifadeler standart hatalardır.

* %1 anlamlılık düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlıdır.

** %10 anlamlılık düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlıdır.

Gözlem sayısı:43, $R^2=0,50$, Düzeltmiş $R^2=0,44$

Bu çalışma açısından Tablo 8'deki sonuçlardan en önemlisi kredi kartı harcamaları değişkeni olan Δk_t 'nin katsayısının istatistiksel olarak anlamlı olmasıdır. Bu katsayının pozitif olması kredi kartları ile yapılan harcamaların enflasyonu artırıcı etkisi olduğunu göstermektedir. Ayrıca hata düzeltme katsayısı da istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Bu durum kredi kartı harcamalarının uzun dönemde de enflasyon üzerindeki etkisinin bir göstergesi olarak yorumlanabilir. Özet olarak, kredi kartı ile yapılan harcamaların artmasının hem kısa dönemde, hem de uzun dönemde enflasyonu artırıcı etkisinin olduğu sonucuna varılmaktadır.

SONUÇ

Türkiye ekonomisine baktığımızda en önemli sorunlardan birinin enflasyon olduğunu görebiliriz. Ancak son birkaç yılda ciddi anlamda mücadele verildiğini beklide biraz zorlayarak söyleyebiliriz. Dünyaya baktığımızda ise teknolojik ve bilimsel gelişmelerin çok hızla ilerlediğini görebiliriz. Kredi kartlarının da e-ticarete konu olduğunu ve e-ticaretin ülkemizde ve dünyadaki payının her geçen gün arttığını söyleyebiliriz. Enflasyon ülkemizde diğer sebeplerle birlikte hükümetlerin uyguladıkları popülist politikalar nedeniyle adeta kaderimiz haline gelmiştir. Ülkemizde kısa aralıklarla seçime gidilmesi nedeniyle, seçim ekonomisi uygulanması ve rasyonel kararların alınamaması canavarı sürekli misafirimiz haline getirmiştir. Enflasyonun elbette tek bir nedeni yoktur. Dış ve iç borç ödemeleri, faiz oranlarının yüksekliği, sosyal güvenlik sisteminin finansmanı, dış ticaret açıkları gibi pek çok sebepleri vardır. Enflasyonun aşağıya çekilmesi için bir konsensusun sağlanması ve radikal tedbirlerin alınması, uygulanması zorunludur.

Kredi kartlarına baktığımız zaman orijininin ABD olduğunu görürüz. Son yıllarda iletişim sektöründeki hızlı gelişmelerle beraber kredi kartlarının dünyada ve ülkemizde oldukça yaygınlaştığını görmekteyiz. Ülkemizde ticari bankalardan sonra Özel Finans Kurumlarının da kredi kartı çıkardıklarını görmekteyiz.1990 yılında kurulan Bankalararası Kart Merkezinin ve 2006 yılında çıkarılan Kredi Kartı Yasasının önemli bir boşluğu doldurduğunu söyleyebiliriz. 2006 yılı başı itibarıyla bu sisteme üye olan banka ve özel finans kurumu sayısı 28 dir. Kredi kartı sayısı yaklaşık olarak 30 milyon adettir.

Yapılan çalışmada kredi kartı ile yapılan harcamaların mı enflasyon oranını yoksa enflasyon oranının kredi kartı ile yapılan harcamaları mı etkilediği üstünde durulmuş ve Granger testi ile araştırılmıştır. Birinci farklarda nedensellik ilişkisine bakıldığında ise 4 gecikmede %10 önem düzeyinde 5ci ve 6cı gecikmede ise %5 önem düzeyinde kredi kartı harcamalarının tüfenin granger nedeni olduğu görülmektedir. Yani kredi kartı ile yapılan harcamalar sebep olurken enflasyon bunun sonucu olmuştur.

Kredi kartı kullanımı ve enflasyon arasındaki ilişki ayrıca eşbütünleşim ve hata düzeltme analizleri kullanılarak incelenmiştir. Yapılan eşbütünleşim analizinden TÜFE, M1, faiz oranları, reel GSMH ve kredi kartı harcamaları arasında bir uzun dönem ilişkisi olduğu sonucuna varılmıştır. Eşbütünleşim analizinden elde edilen sonuçlardan hareketle, bir hata düzeltme modeli tahmin edilmiştir. Bu tahminden elde edilen sonuçlar kredi kartı harcamalarındaki bir artışın enflasyon üzerindeki etkisinin anlamlı ve pozitif yönde olduğunu göstermiştir.

EKLER

	TÜFE	SKREDİ	KREDİ	Reel GSM	M1	R
1994Q1	72,7	10,90646	7,929	24199029	108138,1	0,9612
1994Q2	99	8,243434	8,161	21390820	142204,8	1,3762
1994Q3	111,5	8,556054	9,540	22778037	190687,9	1,0201
1994Q4	136,1	9,238795	12,574	23300381	214446,8	0,8891
1995Q1	159,7	10,17658	16,252	23716921	225919,8	0,9816
1995Q2	179,1	12,66276	22,679	24259470	291367,4	0,7673
1995Q3	207,4	13,44937	27,894	24585977	353816,6	0,7434
1995Q4	239,6	13,01878	31,193	24998902	375580,3	0,9979
1996Q1	286,4	17,17458	49,188	25705482	400142,7	1,0187
1996Q2	327,5	20,74137	67,928	25985809	497717,7	0,8612
1996Q3	371,9	23,60715	87,795	26136865	587664,7	0,9118
1996Q4	430,7	27,26236	117,419	27075383	748315,3	0,9498
1997Q1	507,8	28,65931	145,532	27349899	918132,2	0,9216
1997Q2	583,1	32,94632	192,110	28099543	1072670	0,8699
1997Q3	706,1	36,59198	258,376	28434250	1147628	0,9396
1997Q4	857,5	40,28851	345,474	28884418	1353504	1,0569
1998Q1	1001,3	42,64456	427,000	29863095	1511097	0,9378
1998Q2	1111,1	89,32589	992,500	28984802	1746365	0,8048
1998Q3	1274	110,7143	1410,500	29210228	2223297	0,8044
1998Q4	1455,4	113,1235	1646,400	28636109	2348312	1,0397
1999Q1	1637,5	109,4595	1792,400	27417126	2621004	0,8725
1999Q2	1825,2	164,1464	2996,000	28177611	2745494	0,7627
1999Q3	2092,8	143,3008	2999,000	27648546	3247546	0,7516
1999Q4	2456,6	135,9603	3340,000	27953941	3811677	0,7095
2000Q1	2749,3	146,8374	4037,000	28832642	4742839	0,5519
2000Q2	2895,1	166,6264	4824,000	30080129	5407628	0,3565
2000Q3	3117,4	181,8182	5668,000	29896991	6384399	0,2986
2000Q4	3415,5	181,6718	6205,000	30324686	6899956	0,3842
2001Q1	3780,5	76,68298	2899,000	28337463	7708464	0,7667
2001Q2	4519,3	72,57761	3280,000	27207641	9046038	0,7161
2001Q3	5044	76,03093	3835,000	27794832	10279359	0,7152
2001Q4	5756,2	76,59567	4409,000	27328770	10562333	0,5982
2002Q1	6242,1	73,82131	4608,000	28700209	11115686	0,5604
2002Q2	6444,7	89,32922	5757,000	29562544	12019017	0,4911
2002Q3	6912,7	96,48907	6670,000	30178154	13611057	0,5005
2002Q4	7468,6	99,65723	7443,000	30634320	15081535	0,4239
2003Q1	8077,8	64,50085	5210,250	30741086	14863562	0,441
2003Q2	8362,6	40,27444	3367,990	30635725	15929359	0,371
2003Q3	8502,6	42,44725	3609,120	32116743	18756438	0,3011
2003Q4	8839,5	48,99169	4330,620	32603760	21737220	0,2368
2004Q1	9033,3	50,48709	4560,650	34062104	23000068	0,2354
2004Q2	9109,4	60,50772	5511,890	34844334	24953944	0,2299
2004Q3	9268,2	64,51846	5979,700	34079747	27123535	0,2159
2004Q4	9663,3	69,31814	6698,420	34726896	28101267	0,1968
TCMB						
BKM (Kredi kartı ile yapılan harcamalar)						

KAYNAKÇA

“Banka Ve Kredi Kartları Kanunu Kart Sahtekarlığına Hapis Cezası Getiriyor”,
Akşam Gazetesi, 14 Mart 2006.

“Home and Office Banking, Screen or Voice”, **The Banker**, May 1993.

“Kart Sahteciliğinde Uygulanan Yöntemler”, **Ekonomist Dergisi**, 08 Mayıs 2006.

“Kartta 4.4 Milyon Tüketicinin Asgari Ödemesine Zam Geliyor”, **Vatan Gazetesi**,
22 Şubat 2006.

“Kredi Kartı Baronları Polisin Çip’ine Takıldı”, **Akşam Gazetesi**, 10 Haziran 2006.

“Kredi Kartı Terörü 28. Canı Aldı”, **Güneş Gazetesi**, 22 Şubat 2006.

“Kredi Kartının Sebep Olduğu Psikolojik Sorunlar”, **Akşam Gazetesi**, 6 Ocak 2006.

“Kredi Kartları İle Nelere Harcama Yaptık”, **Sabah Gazetesi**, 20.01.2005.

“Kredi Kartlarında Sahtekarlığın Boyutu”, **Akşam Gazetesi**, 22 Mart 2006.

“Kredi Kartlarının Avantaj ve Dezavantajları”, **Ekonomist Dergisi**, Haziran 2005.

“Şifre Uygulaması Sahteciliği Azaltacak”, **Akşam Gazetesi**, 22 Mart 2006.

“Yeni Banka ve Kredi Kartları Kanunu”, **Akşam Gazetesi**, 14 Mart 2006.

“Yeni Banka ve Kredi Kartları Kanunu”, **Akşam Gazetesi**, 14 Mart 2006.

4388 Sayılı Bankalar Kanunu (4491 Sayılı Kanun ile Değişik), Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, Yayın No: 213, Ocak – 2000

AKHAND Hafız ve MILBOURNE Ross, “**Credit cards and aggregate Money demand**” Journal of Macroeconomics, (v.8, no.4, 1986) s. 471-478

AKSOY Tamer, **Çağdaş Bankacılıkta Son Eğilimler ve Türkiye’de Uluslar Üstü Bankacılık**, SPK. 1998

ALPERGİN Pelin, **Bireysel Bankacılık**, T.B.B.Y. Yayın No: 160, Ankara, 1990.

Anadolu Üniversitesi, Açık Öğretim Fakültesi Dergisi 1, 1994.

AYAYDIN Aydın, “Kredi Kartı Bir Kültür Meselesidir”, **Sabah Gazetesi**, 6 Ocak 2006.

Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanunu, **Resmi Gazete**, 1 Mart 2006

BIS – **Bank for International Settlement Recent Innovations Banking**, April 1986, S.815.

Chase, N. **The Electronic Funds Transfer Systems Yeager Publications**, NY 1991.

ÇEKER Mustafa, **Kredi Kartı Uygulaması ve Özel Hukuk Açısından Kredi Kartının Hukuka Aykırı Kullanımı**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1997.

GUJARATİ Damadar N., “**Temel Ekonometri**”, Literatür Yayınları, 2. Baskı, s.541, 2003, İstanbul

D.G.HANSON, **Service Banking: The Arrival of the All – Purpose Bank**, 2. Baskı.

DRURY, Tony, W.FERRIER, Charles, **Credit Cards**, Butterworths, London 1984.

DUCA John V. ve WHITESELL William C., “**Credit cards and Money demand: a cross sectional study**” Journal of Money, Credit and Banking, (1995, v.27, no.2) s. 604-623

Dünya Gazetesi, “Kredi Kartı Kullanımının Avantajları”, 30 Ocak 1989.

Dünya Gazetesi, “Kredi Kartları Hakkında Genel Bilgiler”, 30 Ocak 1989.

Dünya Gazetesi, “Türkiye’de Kart Pazarı Büyüyor” , 30.04.2005.

FRAZER, Patrick, **Plastic and Electronic Money: Payment Systems and Their Implications**, Woodhead-Foulkner Ltd. Cambridge, 1985.

http://www.chipandpin.com.tr/sifre_guvenligi.html

Hürriyet Gazetesi, “Kredi Kartıyla Fitre ve Zekat”, 9 Ocak 1988.

KARAL Kemal, “Bankacılık Yönünden Kredi Kartları”, **Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi**, Yıl: 21, S.5, Mayıs 1984.

KARATAN Figen, **Bankacılıkta Ödeme Sistemlerinin Otomasyonu – Elektronik Fon Transfer Sistemleri**, T.B.B.Y. Yayın No: 162, Ankara, Mayıs 1990.

KURTOĞLU Reşat, “Çağdaş Ödeme Aracı Kredi Kartları”, **Dünya Gazetesi**, 21 Mart 1989.

KÜÇÜK Mehmet; “Bireysel Bankacılık, Otomasyon ve Türkiye’de Bireysel Bankacılık”, **Uzman Gözüyle Bankacılık Dergisi**, Banka Uzmanları Derneği Yayını, Aralık 1993.

MILLER Stephen, “**Monetary Dynamics: An Application of Cointegration and Error Correction Modeling**” Journal of Money, Credit and Banking, (v.23, no.2, 1991), s.139-154

ÖZER, Mustafa, “Reel Döviz Kurları İle Nominal Döviz Kurları Arasındaki Nedensellik”, **Anadolu Üniversitesi, Açık Öğretim Fakültesi Dergisi** 1, (1994).

Pano Dergisi, “CHIP & PIN’ li kredi kartının avantajları”, Ocak 2006.

Pano Dergisi, “Kredi Kartlarında İşlem Türleri”, Aralık 1999, Sayı 6.

Pano Dergisi, “Kredi Kartlarında Sahtekarlıklar”, Temmuz 2006.

Pano Dergisi, “Türkiye’deki Kredi Kartı Sahteciliğine Örnekler”, Haziran 2000, Sayı 7.

Para Dergisi, “Kredi Kartının Avantajları”, Mayıs 2005

RINALDI Laura, “**Payment Cards and Money Demand in Belgium**” Katholieke Universiteit Leuven, International Economics Working Papers Series (No. ces0116, 2001)

Sabah Gazetesi, “Chip & Pin Uygulamasına Geçiliyor”, Şubat 2006.

STEINDL Frank G. , “**Credit Cards, Economization Of Money, And Interest Rates**” Journal of Economic Education, (v. 31, no.3, 2000), s. 271-280.

STOCK James H. ve WATSON Mark W., “A Simple Estimator of Cointegrating Vectors in Higher Order Integrated Systems” *Econometrica*, (v.61, no.4, 1993), s.783-820.

TEOMAN Ömer, **Hukuki Yönden Kredi Kartı Uygulaması**, İst. 1989, 1.B.

WRIGHT Don, VALENTINE Wally, **Business of Banking**, Nortcote House Publishers Ltd., 1987.

www.bkm.com.tr/uyarilar.html

www.bkm.com.tr/uyarilar2.html

YALÇINKAYA İsmail, “Aylık Toplam Kredi Kartı Ciroosu 50 Milyar Lira”, **Dünya Gazetesi**, 29 Ocak 1990.

YETİM Sedat, **Kredi Kartları ve Tüketici Kredileri**, Yayın No: 69, Sermaye Piyasası Kurumu, İstanbul, Nisan 1997.

ZENAFF, B.David, “Perspectives on Financial Services Marketing”, **M.U. Business Akademik Papers**, 1991.